

**ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПРОФЕСІЙНОЇ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
У СФЕРІ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ В УКРАЇНІ**

Алла Василівна Семенова

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти у сфері
технологій і дизайну,
Київський національний університет технологій та дизайну
01011, Україна, м. Київ, вул. Мала Шияновська, 2
semenova.alla.vasilivna@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8077-3385>

Ірина Вікторівна Єршова-Бабенко

доктор філософських наук, професор, професор кафедри управління та інноваційних
технологій соціокультурної діяльності,
Інститут державного управління та адміністрування Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
02000, Україна, м. Київ, Пирогова, 9
chokaiv@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2365-5080>

Діана Михайлівна Козобродова

кандидат філософських наук, докторант кафедри управління та інноваційних технологій
соціально-культурної діяльності,
Інститут державного управління та адміністрування Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
02000, Україна, м. Київ, Пирогова, 9
dkozobrodova007@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8882-2364>

Інна Василівна Косяк

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти у сфері технологій і
дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну
01011, Україна, м. Київ, вул. Мала Шияновська, 2
invako@i.ua, <https://orcid.org/0000-0002-2996-1679>

Алла Володимирівна Колодяжна

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти в сфері технологій
та дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну
01011, Україна, м. Київ, вул. Мала Шияновська, 2
kolodyazhna.av@kntud.com.ua, <https://orcid.org/0000-0002-5760-883X>

Римма Вікторівна Кириченко

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти в сфері технологій
та дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну
01011, Україна, м. Київ, вул. Мала Шияновська, 2
kirichenkorv11@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2020-9157>

Abstract

У статті подано концептуальні засади психолого-педагогічної підготовки конкурентоздатного фахівця у сфері технологій та дизайну. Визначено філософсько-методологічний аспект професійної психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців загалом і у сфері технологій та дизайну. Визначено сутність та складові основних понять, тенденції психолого-педагогічної підготовки фахівця у сфері технологій та дизайну. Розкрито поняття «інноваційного потенціалу особистості» та сутності філософських імперативів в аспекті професійної психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у сфері технологій та дизайну в Україні. Проаналізовано сутність нового методологічного підходу щодо інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації. Обґрунтовано актуальність теми дослідження та основні теоретико-методологічні підходи дослідження. Зазначено, що проблема трансформації людиномірних сенсів у постнекласичну епоху у філософсько-методологічному аспекті вимірів якості професійної психолого-педагогічної освіти майбутніх фахівців України, зв'язок освітньої політики з соціально-економічним розвитком країни, наразі, мають розглядатися у контексті державної політики інноваційного розвитку як одне з актуальних стратегічних питань національної безпеки держави. Акцентується увага на тому, що загальнолюдські і націєтворчі ціннісні орієнтації, як особлива соціальна основа філософсько-культурологічного світогляду, мають бути екстрапольовані у глобальну функцію сучасної освіти. Конкретизовано сутність феномену (як явище та поняття) «психомірні середовища / системи» (ПС) з позицій психосинергетики; доведено, що психомірність соціальної реальності відіграє важливу роль щодо розуміння соціальних та соціокультурних процесів, кризових станів їх суб'єктів, що зумовлюються психомірністю, на тлі кризових станів самого суспільства як соціальної реальності. Окрім того в дослідженні розглянуто соціальну реальність як з позиції її існування у формі зовнішнього для людини соціального середовища, культури, так і у формі внутрішньо психічного / внутрішньо-особистісного, нейропсихічного середовищ. Акцентовано, що до теперішнього часу обидві форми містять прояви цифро-середовища в його пропорції, яке стрімко збільшується щодо людино- та психомірності. Систематизовано та розроблено основні підходи до змісту психолого-педагогічної підготовки конкурентоздатного фахівця в умовах невизначеності. На ґрунті означених та проаналізованих методологічних підходів і методів, філософсько-контекстуального підґрунтя психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців було сформульовано основні тенденції реалізації цілісного людиноцентристського та націєтворчого підходів у психолого-педагогічній підготовці майбутніх фахівців у сфері технологій та дизайну в умовах війни та повоєнного відновлення України. Представлено авторські аспекти філософсько-методологічного підходу та активні засоби підготовки майбутніх фахівців у сфері технологій та дизайну, окреслено шляхи їх реалізації у педагогічний процес у Київському національному університеті технологій та дизайну (КНУТД).

Keywords: *Професійна компетентність. Психолого-педагогічна підготовка. Людиновимірність. Психомірність. Педагогічна майстерність. Концепція педагогіки Добра. Загальнолюдські і націєтворчі ціннісні орієнтації. Майбутній фахівець у сфері технологій та дизайну.*

1. Introduction

Перед системою освіти загалом і професійною освітою фахівців у сфері технологій та дизайну зокрема, на всіх її етапах, стоїть завдання орієнтації на формування і розвиток навичок і компетенцій, необхідних для інноваційної діяльності. Показником спроможності до інноваційної діяльності є високий рівень *інноваційного потенціалу* особистості – інтегральна системна характеристика людини, що визначає її здатність, по-перше, генерувати нові форми поведінки і діяльності, використовуючи ті можливості, які відкриваються їй в складній динаміці ціннісно-смыслових вимірів її життєвого простору, і, по-друге, забезпечувати режим саморозвитку (SEMENOVA, 2008). Складний і суперечливий світ вимагає формування людини свободи, духовності, глибокої гуманності, яка усвідомлює свою відповідальність за кожний крок власного вибору. Екзистенційна цінність свободи особистості (творчої, громадянської, професійної) поєднується з її *етичною відповідальністю* (VASYANOVICH, 2021). Вона формує *критично мислячу, по громадянському мужню, компетентісно здатну людину*, що гуманізує світ, здобруючи його розумом, благоговінням і благородством. Загальний, дещо ідеалізований погляд на людину, якісні характеристики якої й має формувати освіта, є підґрунтям для того, щоб уявити якою має бути освіта, її філософія і зміст (BONDARENKO et al., 2020; DING et al., 2025).

Філософсько-методологічний аспект професійної психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців загалом і у сфері технологій та дизайну (BONDARENKO et al., 2024), зокрема, *визначається* ідеями згуртованості світу і трансдисциплінарної єдності наукового знання; теоріями функціонування парадигм і філософськими теоріями імперативу; положеннями про загальний зв'язок і цілісність явищ та процесів розвитку суспільства; працями науковців, в яких представлені теорії вивчення особистості як відкритої системи, що саморозвивається; синергетичним підходом, що заснований на ідеях цілісності сприйняття світу, нелінійності, глибинного взаємозв'язку хаосу і порядку, випадковості і необхідності; гуманістичної педагогіки, саморозвитку особистості в процесі професійної діяльності (SEMENOVA et al., 2023).

Саме з позиції засад управління якістю професійної підготовки майбутніх фахівців, розвитку суб'єктності духовно-інтелектуальної особистості розглядається сутність нового методологічного підходу *«Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації»*, що визначає педагогічну взаємодію, як життєдіяльність людини, яка забезпечується на трьох рівнях: фізіологічному, психічному та соціальному та цілісно об'єднує емоційну, інтелектуальну й вольову сфери особистості, у

контексті трансформацій сучасного освітнього середовища / простору системи педагогічної освіти в Україні, розглядається у площинах реальної і віртуальної освіти у їх синергетичному поєднанні в епоху цифровізації (BOYKO, 2024; KOLODYAZHNA, 2023). Дослідницею було сформульовано сутність нових принципів цього підходу:

– *людиновимірності якості сучасної освіти в епоху цифровізації* – стратегії і механізми підвищення якості освіти розробляються і впроваджуються із забезпеченням відкритої рефлексивної взаємодії між всіма учасниками освітнього процесу за умов збереження цілісності характеристик формування суб'єктності кожної особистості (когнітивної, емоційної і вольової), у застосуванні цифрових технологій, які постають інструментом для гармонійного розвитку людини в освітньому середовищі, технологічним знаряддям щодо збагачення ціннісного досвіду, культури майбутнього фахівця;

– *партесного управління вищою освітою*, який трактується в аспекті широкого взаємопов'язаного і комплексного застосування цифрових технологій в управлінні якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах із конкретизацією своєрідності організаційно-методичних засад, розкриваючи глибинний сенс і витоки ідеї партесності (злагожденості та єдності, гармонізації дій суб'єктів управління, які мають запроваджуються одночасно щодо досягнення спільної мети) (BOYKO, 2024).

Отже, проблема трансформації людиномірних сенсів у постнекласичну епоху у філософсько-методологічному аспекті вимірів якості професійної психолого-педагогічної освіти майбутніх фахівців України, зв'язок освітньої політики з соціально-економічним розвитком країни, наразі, мають розглядатися у контексті державної політики інноваційного розвитку як одне з актуальних стратегічних питань національної безпеки держави.

2. Theoretical framework and literature review

Головним питанням щодо визначення сутності філософських імперативів в аспекті професійної психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у сфері технологій та дизайну в Україні, постала конкретизація імперативу парадигм в освіті – того, що має вищу цінність для тих, хто навчається та обумовлює їхню успішну *перспективу* на майбутнє. Ще Іммануїл Кант у своїй праці «Критика чистого розуму» (КАНТ, 2000) пояснював, що імператив – загальнозначуще етичне розпорядження, в протилежність особистісному принципу (максимі). Це твердження яскраво доповнює вислів І. Канта: «Вчиняй так, щоб твоя поведінка могла бути зразком». З цих позицій *особистісно-професійна парадигма* – це система поглядів і уявлень, в межах яких

особистість сприймає оточуючий світ, усвідомлює себе в соціумі та передбачає майбутні зміни, що має конкретні логічно пов'язані та взаємообумовлені складові: *онтологічну* – імператив та *гносеологічні* – інновацію, самовдосконалення, прогнозування, а також характеризується функціональністю, поширеністю, адаптивністю, динамізмом, поліваріантністю та керованістю (SEMENYSHYN, et. al. 2023).

Як свідчать дослідження (МЕЛКОВ, 2014) ще в 60–70-ті роки ХХ століття актуалізувалися наукові рефлексії щодо проблеми взаємовідносини людини, науки та гуманістичних цінностей. Особливого значення для утвердження проблематики *людиновимірності* в українській філософській думці того періоду, мали роботи Івана Тимофійовича Фролова (1929 – 1999) – філософа, академіка, дослідника теорії пізнання, філософії природознавства; який присвятив своє життя комплексному вивченню людини, соціально-етичним та гуманістичним питанням розвитку науки і техніки, філософії та історії біології та генетики, проблемам сенсу життя та смерті людини. Вченим було сформульовано ідею єдності науки і гуманізму, в результаті якої наука постає як гуманізоване учення, що «містить у собі» людину у своїх як вхідних так і кінцевих результатах, що обумовлює дослідження людини та її розвитку у тісному взаємному зв'язку з соціальною практикою. Така ідея, є орієнтиром для наукової освітнянської проблематики – метою та ідеалом, що вказує на перспективу «нового гуманізму», який не протистоїть науці, але виступає духовним підґрунтям науково-технічного прогресу людства. Особливо важливо відзначити присутність у науці *ціннісного виміру*. Той факт, що освітня пізнавальна діяльність є аксіологічно орієнтованою, не виявляється у знанні як щось таке, що позбавляє її атрибута об'єктивності. Ціннісна орієнтація науки і освіти мотивована об'єктивно, адже вона сама також стає результатом наукового пізнання, а не чимось стороннім, що здатне лише спотворювати істину (СНЕКАЛ, 2022).

Юрген Габермас, відомий роботами із соціальної філософії, які стосуються комунікативної дії, дискурсу та раціональності, зазначав, що основою суспільства є комунікативні інтеракції, в яких формулюються та відкидаються раціональні аргументи. Ю. Габермас розрізняв дві форми комунікації: *комунікативну дію*, метою якої є обмін інформацією, та *дискурс*, що допомагає дійти згоди, дискурсивного взаєморозуміння, шляхом обґрунтувань (HABERMAS, 2022). У центрі філософських роздумів Ю. Габермаса того періоду – поняття комунікативного розуму та людських інтересів. *Закономірності навчання* поставали центральним питанням для Ю. Габермаса. На його думку, не процес *навчання*, а відсутність цього процесу – тобто «*не навчання*» є феноменом, який вимагає пояснень. Вчений

досліджував навчання дорослих в аспекті процесів становлення демократичного суспільства. Він називав цей взаємозв'язок *проект*ом навчання дорослих та асоціював демократію з вільним і невпинним спілкуванням. Постулюючи кризу навчання дорослих у сучасному для нього суспільстві, дослідник стверджував, що дорослі недостатньо підготовлені до демократичного суспільства, а саме до участі в публічному дискурсі. Зазначимо, що погляди Ю. Габермаса на те, що дорослі мають бути активними громадянами, розходяться з некритичною версією навчання протягом усього життя, де відсутність базових навичок у поєднанні з працевлаштуванням є центральною проблемою освіти дорослих, мета якої «виконувати свою роль як активних громадян, які беруть участь у демократії» (HABERMAS, 2022).

Отже, цілком позитивно оцінюючи те, що *«Габермасова трансформація соціальної філософії на основі теорії комунікативної дії, його етика дискурсу та політичні дослідження справили неабиякий вплив на розвиток української філософії в пострадянський період. Вона також допомогла створити теоретичну базу становлення громадянського суспільства і політичної нації в Україні. Останні десятиріччя Україна послідовно йшла шляхом демократизації суспільства, створення модерних інституцій, морального і духовного оновлення українського суспільства»* (YERMOLENKO, 2022) ми не можемо схвалювати Габермасівську «Евристику страху», адже українці не тільки чинять спротив, а й завдяки світовій підтримці, докладають зусиль перемогти імперського підступного кровожерного ворога. *Ми поділяємо і повністю підтримуємо актуальну і глибоко-аргументовану позицію українського науковця, філософа, доктора філософських наук, професора, члена-кореспондента Національної академії наук України, директора Інституту філософії НАН України – автора публікації «Маємо не домовлятися, а чинити опір» – Анатолія Миколайовича Єрмоленка: «Нам усім потрібна спільна перемога над злом, і світ має об'єднатись задля цього! Сьогодні ж росія чинить повномасштабну агресію на Україну не тому, що Захід її якось «спровокував» – вона чинить агресію, тому що це єдиний спосіб для нинішньої рф існувати, а імперська експансія – єдиний спосіб для неї триматися купи» – це справжні інтереси росії...»* (YERMOLENKO, 2022). Адже ця стаття є відповіддю на публікацію Юргена Габермаса «Війна та обурення» від 28 квітня 2022 року (HABERMAS, 2022), для якого *«поразка України не гірша за ескалацію конфлікту. Він не розуміє, що путін націлений на Захід, чию свободу відчайдушно захищають в Україні»*. У слід за А. М. Єрмоленком, ми також вважаємо, що немає дилеми, яку окреслив у своїй статті Ю. Габермас через те що **два зла**, які Ю. Габермас описує, і які формують для нього дилему, насправді є одним єдиним злом.

Саме з таких позицій, пояснюючи концепцію педагогіки **Добра**, ґрунтовно розкривається хибність думки про «безсторонність» педагога. І. Зязюн аргументовано заявляв, що саме освітяни здатні впливати на майбутню історію, говорив про те, що освіта, – це «наукове утворення» відкритого типу, оскільки буття людини обумовлюється, але не визначається її обставинами. І, нарешті, оскільки вчителі – це одночасно й учні, вони не є незалежними від суспільних процесів. «У професійних видах діяльності, які безпосередньо стосуються людини, є два рівнозначні суб'єкти за змістовною сутністю – Людина і Людина. Вони мають створювати один одному відчуття Спокою, Рівноваги, Благополуччя і Щастя... Ці життєдайні начала і кінцеві результати людського життя перебувають у руках Учителя... Учитель – майстер нарівні з учнем, постійно бере участь у створенні нового знання, опановуючи ціннісний досвід. Хоча «у професійних видах діяльності, які безпосередньо стосуються людини, є два рівнозначні суб'єкти за змістовною сутністю – Людина і Людина. Вони мають створювати один одному відчуття Спокою, Рівноваги, Благополуччя і Щастя... Ці життєдайні начала і кінцеві результати людського життя перебувають у руках учителя. Викладач – тренер, як педагог – майстер навчає ненав'язливо, нетенденційно, мимовільно. Навчає своєю Поведінкою, своїм Статусом, своїми Знаннями, своєю Людністю, своєю Свободою, своєю Любов'ю, своїм Щастям, своїм Талантом» [ЗЯЗЮН, 2000).

Численні дослідження акцентують увагу на ідеї «життєвого благополуччя» (life well-being), яке є багатовимірним явищем, що включає фізичне, психологічне, соціальне та духовне здоров'я. Саме цілісний підхід у формуванні освітніх стандартів і практик дозволяє забезпечити довгострокове життєве задоволення, що входить до системи цінностей сучасної людської гідності. Згідно з концепцією «освіти для життя» (life-oriented education), особисте щастя є не просто суб'єктивним станом задоволеності, а результатом цілісного розвитку людської особистості, що підтримується освітніми практиками, орієнтованими на емоційну компетентність та етичну зрілість. Зокрема, це передбачає розвиток критичного мислення, самоусвідомлення, емпатії і внутрішньої гармонії (KOLODYAZHNA, 2024). На рівні практики, це реалізується через індивідуалізований підхід у педагогічній діяльності, що враховує мотиваційні та психологічні особливості кожного учня, створює емоційно підтримуюче середовище, сприяє формуванню позитивних життєвих цінностей, а також забезпечує моральну підтримку, що є важливою для профілактики тривоги, депресій та емоційного вигорання (VERTEL, 2023).

Загалом ключовою ідеєю педагогічної майстерності, є те що серед всього іншого система підготовки педагогічних кадрів є «виключно опочуттєвленою діяльністю планування майбутнього світу людства» цілісно поєднуючи три

нерозривні компоненти людиномірності – «афект, інтелект і волю» у їх цілісній єдності: когнітивному, емоційному і конативному. Ми поділяємо позицію науковців (SEMENOVA, 2015) про те, що загалом сучасними пріоритетними напрямками державної освітньої політики України має бути: *орієнтація на особистість та збереження і трансляція молодим поколінням національних і загальнолюдських цінностей*; створення рівних можливостей у здобутті освіти; постійне *підвищення якості* освіти, оновлення змісту та форм організації освітнього процесу; запровадження відповідних *інновацій* та інформаційних технологій; підвищення соціального статусу і *професіоналізму* працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки; *розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи*; *інтеграція* вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів (КОЛОМІЄЦЬ, 2020) Інтерпретація загальнолюдських цінностей як *ціннісно-орієнтованого цілісного підходу до навчання*, що забезпечує сенс життя і діяльність людини, фіксується в історично конкретних формах культури і теоретично обґрунтовує важливість проблеми виміру якості вищої освіти з позицій людиномірності загалом і професійної психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у сфері технологій та дизайну – зокрема.

Саме у такому контексті, як слушно і вчасно зауважив у виступі «Проблема життєвого успіху особистості у соціально-виховному вимірі» дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання НАПН України Іван Дмитрович Бех: «...*Загально-національна ситуація, виклики щодо збереження цілісності й державності України, умови війни різко активізували проблему смисло-життєвих цінностей, особливо національних цінностей як на рівні держави так і на індивідуальному рівні. Національна незалежність, самобутність, патріотизм, воля, жертовність, національна ідентифікація, націоцентризм, громадянськість стають дієвими символами які згуртовують націю навколо доленосних дій спрямованих на утвердження й збереження і захист нашої України...*» (БЕХ, 2024)

Оскільки «ЛЮДИНА» = «ОСОБИСТІСТЬ» + «ІНДИВІД», не можна осмислити суспільної ролі особистості, не аналізуючи її психології (морально-ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності, здібностей та характеру, а в деяких випадках – і особливостей її тілесної організації, наприклад, тип нервової діяльності) через те що, структура психічної діяльності людини є складною, багатогранною і динамічною системою, яка здатна до саморозвитку (Семенова, А.В., 2020, С. 10-12).

Водночас, не можна й конкретизувати контент особистісного виміру стратегічного розвитку вищої освіти без загальнонаукової філософсько-

методологічної рефлексії процесів *інтеграції* як феномену суспільних трансформацій що відповідають вимогам часу. Адже основу інтеграції становить міжсистемна взаємодія суспільно-політичної, соціально-економічної, науково-технологічної, соціокультурної сфер суспільного життя, які, з одного боку, прагнуть до національного самозбереження, а з іншого, відчуваючи зовнішню залежність, мають схильність до саморуйнування. При цьому міжсистемна взаємодія розглядається у двох площинах: внутрішній та зовнішній. Така взаємодія визначає спроможність держави до нових міждержавних утворень і формується на основі взаємодії основних рівнів суспільного розвитку – особистісного, політичного, економічного, соціального і культурного. Єдність та стабільність цієї взаємодії забезпечує соціуму спроможність до самоорганізації, адаптації до умов зовнішнього середовища, активне включення у процеси міжнародних зв'язків, зберігаючи при цьому національну самобутність. В іншому разі інтеграційні процеси призведуть до поглинання держави та відкинуть її на периферію глобалізаційного простору (Бондаренко В. Д., 2011., С 10-39).

Натомість, питання стратегічної модернізації вищої освіти, її філософії та психології, загальнолюдських цінностей у контексті особистісного виміру якості освіти в Україні, наразі є досить розпорошеними і далеко не завжди чітко окресленими та сформульованими (Bondarenko V., Semenova A., 2020). Тому автори статті вважають за необхідне, перш за все, зупинитися на одному з найбільш важливих і фундаментальних, з нашої точки зору, їх аспекті – *методологічному*, що відповідає нинішньому вектору наукового розвитку.

Сучасний *постнекласичний* етап науки вказує, що рішення даної проблеми полягає в такій інтеграції наукових підходів, яка вимагає єдиного наукового аналізу з позицій *психомірної складності*, як внутрішньої єдності явищ, котрі раніше здавалися зовсім одне з одним не пов'язаними. У методологічному аспекті це виявляється у розвитку транс- і міждисциплінарних зв'язків, реалізації концептуальної моделі психосинергетики «ціле у цілому». Означене стосується не тільки процесів усередині природних або гуманітарних наук, а також і між гуманітарним та природничими блоками наук в аспекті *постдисциплінарної класифікації наук*, що розглядає їх на ґрунті *мірності* (космо-, природо- / гео-, людино- / соціо- та психомірні) (Єршова-Бабенко І. В., 2005). Поряд з цим, постнекласика виявляє дефіцит узагальнюючої ролі філософського знання, необхідність розвитку *прикладної філософії* як організаційної та систематизованої форми сучасного наукового пошуку.

Відтак, якщо ми прагнемо майбутнього суспільства, що орієнтоване на Людину як Особистість і, відповідно, на загальнолюдські цінності, то й прогностичне конструювання так само має завважувати «людське обличчя»

суб'єкта соціально-освітнього простору як в Україні, так і в Європі. Іншими словами, *параметром управління* має бути психомірність.

Проте, нинішня реальність демонструє тенденцію, що людина майбутнього зустрінеться з більш агресивними умовами існування і фізичного, і психічного, і соціального. Отже, потрібно враховувати, що мінімальною вимогою до людини має стати компетентність щодо її фізичного, психічного, інтелектуального і соціального *виживання*. При цьому важливо орієнтуватися на макрорівень як того що відбувається, так і того, що планується.

Поряд з макрорівнем, також треба обов'язково враховувати що діє сукупність *фазових станів* систем / процесів всередині психомірного середовища окремої особистості (*внутрішньо-особистісного, внутрішньо-пізнавального* масштабу), у соціально-освітньо-пізнавальному просторі (*міжособистісний* масштаб) і, нарешті, в масштабі культури різних країн і народів (*макрмасштабі*, як спектру розглянутої інтеграції вищої освіти України в Європейський освітній простір).

Реалізація єдності нелінійного синтезу знань в аспекті методології особистісного виміру вищої освіти на підґрунті психосинергетичного підходу дозволить керівнику будь якого рівня вибудовувати навколо однієї загальної ще багато бокових *траєкторій – освітніх маршрутів* розвитку, що дозволить показати характер вірогідності процесів, різноманіття можливостей шляхів підвищення ефективності функціонування освітніх систем і способів управління ними. З таких позицій, у межах постнекласичної психосинергетичної методології науки, ми й зробимо спробу конкретизувати контент *особистісного виміру вищої освіти* щодо життєдіяльності людини в сучасних умовах (S_1 – суб'єкт - людина), якими виступає вища освіта України (S_2 – суб'єкт - система вищої освіти) та пояснити її конструктивну прогностику.

Психосинергетичне розуміння виявляється у визнанні наскрізної присутності самоорганізації на рівні психічного, що призводить до зміни моделі – переходу від допустимості якісного стрибка тільки між граничними рівнями матерії до припущення можливості такого стрибка в режимі «перескакування» на будь-який з потенційно можливих рівнів для деякого психомірного середовища.

Перехід на позицію «ціле-у-цілому» стає концептуально-модельним (категоріальним) виявленням того, чому людина може бути складніше суспільства або психіка людини – складніше самої людини. Місце «цілого» у такій моделі не визначає рівень його складності: те «ціле», яке всередині іншого «цілого», повністю може бути складніше його, а рівень складності системи у цьому випадку визначається як здатність до створення того, що складніше самої системи (Єршова-Бабенко І. В., 2020., с. 8-51).

Нелінійний характер процесів і відносин у такій концептуальній моделі / системі як «ціле-у-цілому» призводить до розуміння якісно інших результатів у поведінці та станах цих систем та їх відносин (Семенова А. В., 2009). У поєднанні з позицією «ціле-у-цілому», запропоновані психосинергетикою категорії, спрямовують рівень дослідження за межі дихотомії «частина – ціле», зміщуючи акцент на рівень «ціле-у-цілому» як «нелінійне ціле-у-нелінійному цілому». Оскільки тут мається на увазі прояв одне в одному складних цілісних середовищ таких як: система психіки, система внутрішнього світу особистості, система організму людини і система власне людини, система соціуму, система природи.

Відтак, з позицій психосинергетики і *людина (А)*, і *суспільство (В)* розглядаються як нелінійне ціле, відносини яких формуються як *взаємозв'язки цілих (А В)*. Тому виокремлено *макроціле (С)* – продукт цих відносин (між цілими А і В), що впливає на поведінку кожного цілого.

Якщо в модель уводиться третє ціле, наприклад, *природа (D)*, то очевидним стає існування *мегацілого (Е)* – *продукту відносин* між макроцілим (С, С₁, ..., С_n) і між цілими (А, В, D). Дослідження «нелінійного цілого-в-нелінійному цілому» вимагає аналізу в межах категорії «поле шляхів розвитку», потребуючи враховувати рівні і характер околиць точок / процесів *біфуркацій*.

Оскільки околиці можуть накладатися одна на одну, тим самим, вони можуть принципово змінювати умови і, відповідно, характер процесів трансформацій / переходів, структур / середовищ з одного стану до іншого під впливом мегарівневих параметрів управління типу Е.

У методологічному аспекті для предмета нашого дослідження:

S₁ – *суб'єкт - людина* – **психо-біо-соціальне** або психомірне середовище / система певного класу;

S₂ – *суб'єкт - система вищої освіти* – **соціально-освітнє** або психомірне середовище / система того ж самого класу.

Адже саме до психомірних середовищ, за визначенням, й належать S₁ і S₂. Зауважимо, що для S₁ на перше місце поставлено «**психо-біо-соціальне**», а для S₂ – «**соціально-освітнє**» середовище / система тому, що саме так відбувається у реальній соціальній дійсності сьогодні. Але для наукової рефлексії ці середовища / системи необхідно привести до однотипності, тобто зробити соціально-освітнє середовище психо-соціально-освітнім або психо-освітньо-соціальним, інакше кажучи *пріоритетне психомірним*. Справа полягає у тому, що ці середовища обов'язково мають бути в методологічному аспекті рівнозначними не тільки одне до одного (адже це є фактично мікро- рівень для всієї моделі взаємовідносин S₁ і S₂), але обидві (кожна і разом) мають бути релевантні тому невизначеному майбутньому, яке чекає суб'єктів освітнього

простору і в Україні, і в Європі, і у світі загалом у віддаленому майбутньому через 10–15–30 років.

Позначимо таке невизначене майбутнє N , відповідно N_{10} , N_{20} , N_{30} . Це час активної соціальної реалізації себе тими суб'єктами, які сьогодні і в найближчі 5 років і будуть здобувати вищу освіту. Отже, ми бачимо пріоритетність і очевидність характеристик психомірності у відповіді на питання – якою має бути людина з вищою освітою, що увійде в соціальний простір через 5–10–15–20 років для моделі особистісного виміру вищої освіти.

Далі актуалізується питання про те яким саме буде цей простір. Він має бути таким, що зважає і підпорядковується соціальним цінностям, цілям і нормам або тільки психомірним – тобто таким, що враховує і підпорядковується психомірним цінностям, цілям і нормам людини як особистості. Освіта, у широкому розумінні, співвідноситься з ними обома – як з особистістю так і з соціумом. Утворюється конструкція методологічного прогностичного трикутника – макромоделі. Відповідно, та його вершина, яку ми поставимо на першорядне місце, й буде визначати характер процесу. Підставою такого висновку є механізм *нелінійного параметра управління у поведінці психомірних середовищ*.

Досліджуючи особистісний вимір вищої освіти України як відкриту нелінійну систему, що здатна до самоорганізації, сфокусуємо увагу на аспекті вдосконалення і саморозвитку таких систем, які спроможні накопичувати і використовувати *минулий досвід*. Розглядаючи в такому методологічному ракурсі означені питання, зупинимося на двох суттєвих моментах:

Перший – «неспецифічний вплив», що характеризує внутрішній психічний світ людини у межах певних умов – середовища вищої освіти в майбутньому. Такий вплив пояснюється тим, що сучасні інформаційні та соціально-економічні, соціально-освітні, інформаційні умови формують якісно нове психічне, когнітивне навантаження на людину та її психіку (систему психічної реальності). У цих умовах важливо не втратити контури майбутнього людини в середовищі / системі вищої освіти України і образ самої вищої освіти в цьому майбутньому. Справа в тому, що в умовах тривалого безпрецедентного психо-емоційного «стресового» навантаження, як свідчать дослідження, людина може поринути в сьогочасну ситуацію, ізолювавшись сьогодні («тут і зараз»), ігноруючи своє майбутнє («відхід у раптові проблеми»). В іншому випадку людина може прагнути нівелювати свою присутність у соціумі («стати невидимкою»). Таке настановлення особистості, психіки, мозку призводить до розширення організмом сфери її реалізації. Наприклад, спочатку спостерігається зниження мнемічної функції і безрезультативність

репетиторських зусиль, потім зменшується рухова і м'язова функції, «гасне» інтелект, не спрацьовують вольові і ціннісні мотиви.

Другий – це стрімко зростаюча хаотизація на всіх рівнях людського існування, що є невід'ємною стадією самоорганізації і дисипації (І. Пригожин, 1977). Хаотизація внутрішньо-психічно-особистісного (інформаційного, ціннісного, емоційного) світу людини при переході нею критичного порогу для нервової системи, мозкової і когнітивної діяльності може призводити, відповідно існуючим експериментальним сценаріям, до руйнування тією чи іншою мірою самої системи / середовища. Оскільки це внутрішньо-психічно-особистісний світ людини (емоційний, інформаційний, ціннісний) – актуалізується аспект психічного, інтелектуального і аксіологічного її здоров'я. Таким чином важливим стає урахування ступеню руйнування: *часткове* (відновлюване руйнування), або *суттєве* (залишає спроможність як і раніше утримувати очевидність існування системи / середовища як суб'єкта), або *повне* (система / середовище зникає, зруйнувавшись «доценту»).

Суттєвою особливістю, на яку важливо звернути увагу в цих сценаріях, є з'ясування того, що саме від початку пошкоджено: мозковий субстрат і функція мозку, психіки чи має місце дифузність зіпсування відповідного ступеня. Якщо пошкоджений мозкової субстрат, і як результат ушкоджена мозкова функція, що забезпечує вищу психічну діяльність – інтелектуальну, структуру особистості, наприклад, в умовах нового типу високошвидкісної травми з дифузним характером пошкодження (когнітивні перевантаження в імітаційних програмах, психологічні особистісно-ціннісні травми, ДТП, авіакатастрофи, інсульти, контузії або, навіть, фізична смерть) і субстрат вже не відновлюється в суттєво-повному обсязі, тоді не можливо стверджувати, що це є той самий суб'єкт, який здатен так само якісно виконувати ту ж саму когнітивну діяльність.

Теорія соціальної самоорганізації надає нового бачення процесам соціальних трансформацій і змін, оскільки вона розкриває найважливішу роль хаосу у встановленні нового соціального порядку, що являє собою ускладнення і розвиток соціальної системи на структурному рівні. Однак, пріоритет психомірності соціального та соціально-освітнього середовища і критичність сучасної ситуації саме в цьому аспекті, ставить перед необхідністю корекції методологічних основ в сторону психосинергетики з метою пошуку адекватних рішень проблем особистісного виміру вищої освіти.

При дослідженні психомірного середовища очевидно, що *вкрай нерівноважний стан відіграє найважливішу роль у існуванні середовища*. У далекому від рівноваги нелінійному режимі настільки загальний принцип визначення стану системи відсутній. Отже, у психосинергетиці стани далеких

від рівноваги середовищ можуть бути нестійкими і переходити до нових організованих станів у результаті *власного впливу* на самих себе всередині себе. Причому, це може проявлятися як за одним із параметрів або вимірювань психомірного середовища, так і в багатьох з них, як локально, так і на макрорівні «як цілому». Нарешті, можливим є режим «нелінійного цілого-у-нелінійному цілому».

Наприклад, припустимо, що в момент часу t_1 середовище знаходиться у стані C_1 , а в момент часу t_2 – у стані C_2 . Відтак, зміна стану середовища

($\Delta C = C_2 - C_1$) з плином часу ($\Delta t = t_2 - t_1$) дорівнює:

$$C(t) = \lim_{\Delta t \rightarrow 0} \frac{\Delta C}{\Delta t} = \frac{dC}{dt} -$$

величина, що характеризує зміну стану середовища з плином часу. Кожне C_i характеризує деякий інформаційний стан психомірного середовища. Відхилення від інформаційної рівноваги характеризує параметр Δ_i . Коли $\Delta_i=0$, психомірне середовище перебуває у стані інформаційної рівноваги. Коли $\Delta_i \rightarrow 0$, тобто є незначним, психомірне середовище знаходиться поблизу інформаційної рівноваги, наближаючись до неї. Це сімейство станів, що виражає безперервне розширення рівноважного стану для термодинамічних систем було названо термодинамічною гілкою. За аналогією, сімейство станів, що виражають безперервне розширення рівноважного інформаційного стану психосинергетичних середовищ (ПС), назвемо інформаційно-динамічної гілкою ПС. Для таких станів стають можливими *автокаталітичні реакції* (реакція, в якій один з її елементів діє як каталізатор-прискорювач, де швидкість реакції спочатку зростає, а потім згасає). Тоді, за визначенням, у деяких ПС, таких, як внутрішньо-психічні реакції типу *автокаталітичних інформаційного рівня* (коли Δ_i досягає критичного значення), стани, що належать інформаційно-динамічній гілці, стають нестійкими. У такому випадку ПС переходить на нову гілку, яка вже може відповідати організованій структурі.

Подібні структури (або організація структур) можуть бути задалегідь підготовлені і ПС тільки підводять до них. Коли умова $\Delta_i=0$ порушується – інформаційно-динамічна гілка може стати нестійкою. Якщо вона стає нестійкою, ПС може перейти на іншу гілку, яка в загальному вигляді вже є організованою структурою або була такою у *пам'яті, досвіді, цінностях ...* або штучно створюються нова гілка, щоб вивести ПС на інший маршрут розвитку щодо можливого спектра шляхів, які є наявними в пам'яті ПС. В аспекті нашого дослідження, приміром, це може бути неусвідомлюваний людиною-суб'єктом процес зміни / деформації, наприклад, її особистої *ідентичності...*

Зазначимо, що Г. Хакен застосовував поняття «критична розбіжність», а І. Пригожин – «критичний поріг», «критичне значення». В обох випадках мова

йде про певну критичність як про деяку форсовану відстань, деякої переломної точки / ситуації, яку досягають системи у своїх станах, що характеризуються / визначаються / описуються обраними показниками. У такій інтерпретації саме порогова критичність або розбіжність – тобто досягнення системою цієї точки – призводить до якісного стрибка в стані або поведінці системи. Показниками можуть бути, наприклад, «температура» у категоріях термодинаміки І. Пригожина, «хвиля» у синергетиці Г. Хакена. В аспекті нашого дослідження психосинергетичних середовищ – це *особистісна оцінка* і, як наслідок, *потреба*; або *ціннісна позиція* і, як наслідок, *невідповідність цій потребі* (наприклад, у змінах, які є ближчими до вибору системою флуктуацій: традиція в культурі, емоція у вчинках; зміни швидкісних параметрів ємність-структурних когнітивних характеристик обробки інформації).

Нині, очевидно, формується принципово нова наукова картина світу. У ній не ставиться питання про модель Природи. У цій картині світу Природа відсутня так само як відсутні Людина і Суспільство. У нову наукову картину світу стрімко увійшла принципово якісно інша складова – «Цифра», що символізує неживе, небіологічне. Символічно, що, як відомо, саме слово «цифра», яке походить з арабської «*sifr*», означає «порожній», «нічого», «нуль». (латинськ. – «*Cifra*»). У цьому контексті слово «цифровізація» можна трактувати як «обнулення», «спустошення».

Опинившись в околі цифровізації, людство вже не може вважати, «що ми перебуваємо на шляху до нового синтезу, нової концепції природи». Тому що «цифра» – це не тільки «неживе», а взагалі «неприродне». Оскільки нова «картина світу цифри» – це, фактично, картина світу, що припускає в майбутньому «життя» тільки цифри «окремо від природи» і «окремо від людини», що існуватиме «після природи», «після людини і соціуму», «після союзу природи людини» і «після діалогу людини з природою», які символізували до недавнього часу постнекласичну картину світу – «Зона після постнекласики».

У межах етимології походження і розуміння слова «цифра», трактується нами і сенс контексту слова «цифровізація» – це зона обнуління попереднього. Можливо це нова форма цивілізації, яка «обнулює людину». Її суб'єкт – «цифра», цифрова інформація, що матеріалізується у певному носії (не обов'язково біологічному), який у визначний момент стає самодостатнім, діючим самостійним суб'єктом – «цифро-суб'єктом». Судячи з ІТ-трансформацій, які сьогодні бурхливо відбуваються у всіх сферах життя, перед нами виникнення самостійної форми існування – існування «цифро-суб'єкта». Вважається, що інформація виникає, коли її хтось чи щось сприймає. Відсутнє сприйняття (фіксація) – немає інформації. Щоб з'явилась інформація в

цифровій формі, необхідно, щоб вона була сприйнята або людиною, або «цифро - суб'єктом», наділеним відповідними інтелектуальними здібностями. Фактично, до цього прагнуть розробники штучного інтелекту (ШІ). Однак, наше людське трактування інтелекту, по-перше, містить емоційний інтелект, а по-друге, виходить з людини та її здібностей як носія інтелекту. Зрозуміло, що «суб'єкт - цифра» не має біо-носія, не має «Духу і Віри» у Гегелівському сенсі, інтелекту в людському значенні (Yershova-Babenko Irina, 2020).

Принципова відмінність нової картини світу, на нашу думку, полягає в тому, що Людина – це природна істота і Суспільство – продукт людини. Очевидно, що ці «цілісні» складові «Людина – Природа – Суспільство» не мають аналогій-подібності. Пояснимо це твердження: **Природа** неемоційна (безпристрасна) до Людини, принципово онтологічна «сама по собі» і Людини не враховує. Вона апіорі не містить емоційності, не має цінностей у людському сенсі. **Людина** емоційна, тобто їй від природи притаманні наявність емоцій, свідомість, емоційний інтелект, душевність, тощо. Людина технологічна, інтелектуальна, психомірна, нейро- і фізіологічна. Вона кардинально, якісно відрізняється від Природи, незважаючи на те, що вважається природною істотою, продуктом «внутрішньої еволюції Всесвіту». Людина намагається враховувати природу, залежить від неї. Все це також пояснює уявлення про людиномірність культурно-історичної сфери, яка протиставляється стабільному матеріальному світу природи, що вважається атемпоральним. **Соціум**, суспільство, держава, влада, як це не дивно, майже апатичні до конкретної людини, переслідують свої цілі, хоча й створені і складаються з людей. Точніше, мова тут йде про структуру, яка нелюдиномірна за своєю суттю і, фактично нівелюючи індивідуальність людини, намагається враховувати її так само як і природу. Соціум беземоційний, «байдужий». Приміром, банківська та подібні системи, які створила людина. У всякому разі, організаційно вони суперечать людині, їх структура не відповідає мірності людини., адже має на меті – збережувати себе як конструкцію, свій заданий порядок.

Цифра апіорі неемоційна і до людини, і до суспільства, і до природи, тобто принципово безпристрасна, хоча цифра створена людиною і є продуктом її інтелекту. Аналогічно «ставлення» цифри до суспільства і природи – воно і не передбачалося з самого початку існування цифри. Особливістю сучасного етапу функціонування цифри є те, що фактично сьогодні цифра пише свій незалежний ні від кого і ні від чого «світ цифри»: чи то діяльність робота-бота в соціальних мережах, чи програм на кшталт «Big Data».

Таким чином, наукова рефлексія призводить до висновку щодо трактування нової картини світу. Немає єдиної картини світу в традиційному

розумінні – існують: окремо картина світу, що містить Природу і Людину, і окремо картина світу Цифри. Або можливі дві окремі картини двох окремих світів по типу – «Природа – Людина» і картина світу «Цифра». В аспекті сказаного, первинну картину світу можна умовно виразити моделлю «Природа – Людина – Соціум». Можливі її уточнюючі варіанти, наприклад, «Всесвіт – Природа – Людина (мозок, психіка, свідомість) – Соціум – Культура – Техніка (технологія)» тощо.

Через триста років після наукового обґрунтування побудови класичної методології науки, Ілля Пригожин напише, що «в класичній науковій картині світу відсутня Людина». Дійсно, в ній є сила, форма, вага, колір тощо, але немає людини як природної сили або самої по собі людини з її емоціями, цінностями, «людським фактором», людським часом, наприклад, в структурі банків «людський фактор» не передбачений, тому враховується лише в цілях обнуління. Сьогодні нова картина світу дістає такий вигляд – *«природа – людина – цифра (нуль, пустий)»* або *«природа – людина (мозок, свідомість, соціум ...) – цифра (нуль, порожній, соціум ...)*». Таку картину світу не можна розглядати у межах усталеної класифікації методології наукового пізнання С. Стьопіна «класика – некласика – постнекласика». Оскільки вона вже не вкладається в рамки класичного, некласичного і постнекласичного етапів розвитку науки.

Фактично, Цифра – це фінальна форма тієї «нелюдиномірності», яка до сьогодні характеризувала тільки апатичну до людини природу. У разі «цифри» – це нуль людиномірності (нульовий цикл). Правда, значною мірою і соціум характеризується байдужістю до людини, заслоною для своїх інтересів, наприклад, організаційних, громадських, ідеологічних, банківських – тобто в організаційному аспекті – збереження власної структури, ціннісної спрямованості на прибуток. «Епоха цифри» розуміється нами не просто як «наступний етап розвитку цивілізації», що містить всі попередні. Навпаки – це епоха, яка залишає їх за межами своєї «цивілізації». Нову «картину світу цифри» характеризує «НЕ природомірність», «Не соціомірність» і вже тим більше «Не людиномірність». Всі вони обнуляються, у деякій точці самодостатності цифри і залишаються за її межами. «Цифра – це цифра і вона сама по собі».

Відтак, можна стверджувати, що концепція, концептуальна модель, картина світу принципово змінилася. Було: «одне впливає з іншого, породжує наступне, потім залучає його до себе і вони співіснують у новому, різному режимі». Стало: «відсутність залученості та співіснування», «виникло тепер і є в наявності само по собі», «виникло і удосконалює себе». Остання характеристика, не- і поза- людиномірністю цифровізації, «епохи цифри» має

принципово нову фундаментальну специфіку. Перш за все, це специфіка відносин «Людина» – «Цифра». У цифрі немає нічого людського. В умовах цифровізації, людина в певний момент просто виводиться за межі присутності, участі в цифрових процесах, зникає з кола цифрових учасників (це не те ж саме, що цифровий учасник). Услід, виникає цифрова «цивілізація», що є якісно принципово новою і паралельною в прямому і переносному сенсах усім попереднім типам цивілізацій, які містили у собі тією чи іншою формою і мірою Людину.

Одним з прикладних аспектів, на наш погляд, є ефект «обнулення» будь-яких психосферних «страшилок» історичного переліку – створення і впровадження шкідливих для людини і природи технологій, озброєння тощо. Те, що відбувається зараз, на наш погляд, демонструє рух Цифри до несприйнятливості нею всіх аспектів, які пов'язані з людською діяльністю, її творчістю і цінностями, з психічною або біологічною специфікою життєдіяльності людини. Логічно, що ми не можемо називати те, чим користується «цифро-суб'єкт» («суб'єкт-цифра»), тими ж словами, які були створені у зв'язку і / або для опису людини – мозок, творчість, інтелект чи афект, інтелект, воля.

У наш час людина виштовхується, або поглинається або розчиняється «цифрою» шляхом «обнулення» – ігнорування емоційної, ціннісної складових. Ідея створення суб'єкта дії шляхом побудови з'єднання «мозок людини – електроди – процесор комп'ютера» – тільки один із прикладів і способів, що призводять до такого «обнуління». В умовах досить розвиненої цифровізації людина разом виявляється непотрібною, зайвою зі своїми психо- і людиномірністю, людським фактором, людськими цінностями...

Сьогодні фактично створюється поки що «перехідне цифрове суспільство», в якому «цифра» здатна вже себе обслуговувати, придумуючи та впроваджуючи необхідне нове комп'ютерне обладнання та його деталі, і прагне у подальшому обходитися без участі людини (що вже подекуди має місце). «Вона» може сама робити необхідні заміни в собі і інших подібних, підтримувати себе і інших подібних в потрібній формі і активності, нарешті, «вона» стає здатною сама удосконалювати себе, створювати необхідне нове, у тому числі й програми, мову, користуючись наявними навичками і програмами. Настає момент (а він вже настав), коли людина не знає ні мови, ні планів «цифри – комп'ютера», «цифри – робота». Якби «вона» була зайнята тільки собою! Але вона прагне все можливе взяти у людини, ігноруючи як відразу, так і в подальшому її самість, людиномірність. А далі, в кращому випадку, як людина так і «цифра» отримають для кожного своє виділений простір...

Очевидно, що цифровізація призводить до виникнення «суспільства» роботів «поруч», а не «разом» з людським суспільством. При цьому у людини зростає роздратування від нелюдиномірності голосу електронного диктора – в цьому проявляється людська емоційність. Посилюється відчуття безнадійності також й через інші прояви, що з'являються завдяки наростаючій цифровізації як нелюдиномірності, неемоційності «цифро – соціуму». Режим діалогу минає, розширюється спектр режиму повідомлень, коли електронний голос або автор повідомляє щось, пропонує вибрати один з декількох варіантів дій (згадаємо телефонний автоматичний довідник). У цьому режимі немає людського діалогу, і, тим більше, чуттєвості, емпатії, як немає і людських недоліків. Наведемо й інший приклад: проведення так званих «освітніх он-лайн тренінгів» для розробників освітніх програм ЗВО, коли учасникам, які не бачать і не можуть почути одне одного (організаторами програмно ліквідована можливість включення камер і мікрофонів учасниками), забороняється не тільки, спілкуватися письмово у чаті, а й, взагалі дізнатися прізвища колег-учасників заходу, а все що дозволено на такому заході – обирати один з декількох варіантів запропонованих відповідей в анонімному он-лайн тестуванні... Але ж саме порушення симетрії, ідеальності, як відомо, призводить до появи шедеврів у творчості... Ми починаємо відчувати дефіцит обміну емоціями, відчуттями, того, що притаманне живому взагалі і живій людині, зокрема. На наш погляд, у вже недалекій перспективі це може призвести до зникнення (загасання популяції) людства новим нетривіальним шляхом, тобто не звичним шляхом воєн, гонки озброєнь, боротьби розвідок тощо... Так, будуть етапи, на кшталт поєднання мозку з електродами, тобто поглинання або синтезу. Але у підсумку все ж таки це може призвести до зникнення людського, оскільки людиномірного у такому синтезованому суб'єкті стає все менше. Людина, фактично, вже сьогодні навчається «не бути людиною», не проявляти свою людиномірність – емоції, вчиться не чекати відповідної почуттєвої реакції від електронного співрозмовника. Немає сенсу чекати «почуттів життя» від електронного співрозмовника. А коли з'являється живий суб'єкт спілкування людина вже не перемикається. Настає сприйняття реальності як комп'ютерної гри.

Звичайно, є паралельна лінія створення людиною штучного інтелекту (ШІ) як собі подібного симулякра, що імітує особистість, інтонації, міміку, реакції. Автори такого напрямку здійснюють це на підставі спрощеної моделі – конструкції мозку, що складається з вузлів, а не з нейронних мереж, як у реальній нейросистемі людини. Зокрема, у програмі «The Era Of Artificial Intelligence» (Ера Штучного Інтелекту) з Робертом Дауні - молодшим (YouTube Originals) Серія 1: «Де точка неповернення?» на прикладі створення «цифрової

дитини», здатної на кшталт людської емоційної реакції – апарату, який вміє аналізувати музику та імпровізувати, а також кіберкінцівки для музикантів і цифрового двійника на замовлення, ставляться наступні питання: Як створити копію людини, дублера, який виглядав би реалістично, копію, яка в реальному часі буде вести себе як живий оригінал? Автори проекту підкреслюють, що вони хочуть домогтися відчуття, що розмовляєш зі справжнім Вілом, а не з цифровим Вілом – його віртуальної версією. Зауважимо, що мова не йдеться про клонування.

Як далеко доведеться зайти, щоб створити живу справжню самотійну особистість? Це спрямовує науковий пошук до фундаментальних філософських питань. Наприклад, про природу свободи волі. А як, взагалі створити / навчити виховати самотійну особистість? Що є свобода волі і як розвинути / навчити вольового зусилля? «Коли-небудь мене вже не буде, а він залишиться» – такий девіз надихає науковців для подальших розробок **ШІ**, спонукає розширювати свої творчі можливості. Людство намагається вирішити цю задачу вже тисячі років: від часів Аристотеля, Декарта, творців Голема і донині продовжується ця «битва в тисячі років» ... Чи можливо, в принципі, створити машину, здатну самотійно мислити? Скажімо, копію конкретної людини, незалежну і автономну. Неможливо. Але люди багато чого досягли спільною працею. Поки її мета визначається так: **ШІ** – це віртуальний помічник, який надає можливості приділяти більше часу творчості і громадській діяльності та іншої активності. – Ось такий спектр питань озвучений до теперішнього часу.

У підсумку на зміну природи й людини приходить щось інше, виражене поки поняттями цифровізації та віртуалізації. Ми – свідки і творці нової картини, моделі світу – «природа – людина – цифра» («природа – людина / мозок / суспільство – цифро - суб'єкт»), в якій дуже скоро може залишитися окремо і тільки «ЦИФРО - СУБ'ЄКТ», тому що цифрі в статусі «ЦС» не потрібні ні природа, ні людина. Це не означає, що такий суб'єкт буде обов'язково агресивним. Імовірно також «виделка» – окремо «природа – людина» («природа – людина / мозок / психіка / суспільство») і окремо «цифро - суб'єкт» як два паралельні світи.

Психоинегретика, з точки зору І. А. Зязюна, виступає як загальнонаукова трансдисциплінарна дослідницька методологія, де вихідні людиномірні ідеї та їх парадигмальні моделі знаходяться в *імперативі* життєдіяльності людини. У такому аспекті, *педагогічна дія*, що спрямовується на розвиток особистості, стає можливою тоді, коли вона ґрунтується на одвічних загальнолюдських духовних цінностях: «...необхідна побудова цілісного процесу набування знань, адекватних життю, побудова органічного комплексу гуманітарно-соціально-історичних, природничо-наукових і художніх дисциплін, об'єднаних єдністю

гуманістичних смислів і духовно-моральних цілей» (Зязюн І. А., 2003., с. 215). Однією з передумов вирішення цього надзвичайно важливого і складного завдання є опанування викладачами вищої (особливо технічної) школи ґрунтовними психолого-педагогічними знаннями, уміннями, навичками, ставленнями.

Інтерпретація загальнолюдських цінностей як *ціннісно-орієнтованого чуттєвого знання*, що забезпечує сенс життя і діяльність людини, фіксується в історично конкретних формах культури і теоретично обґрунтовує наш психосинергетичний підхід до проблеми особистісного виміру вищої освіти з позицій *людиномірності*. Чи не одним з найбільш негативних *наслідків* тотальної *цифровізації* може стати девальвація загальнолюдських цінностей у діях і поведінці особистості. Для подолання й запобігання цього необхідним є урахування *культурно-історичної* динаміки зміни парадигм освіти як *аксіологічного* підґрунтя соціальної взаємодії, що глобалізує Світ. Такий аналіз дозволяє розкрити сутність тенденцій змін ціннісних орієнтацій, як особливої соціальної основи, на якій експлікувати філософсько-культурологічний світогляд, що має визначати глобальну функцію сучасного наукового знання; розкрити його соціальну силу, яка виражає прогрес і модернізацію освіти у різні історичні епохи.

Загальним тут виступає необхідність трансляції досягнень науки і культури, передового досвіду у свідомість *Соціуму*, досягнення на тлі цих знань та ставлень, усвідомлення нових пріоритетів особистісного виміру освіти. Особливе – відображає зв'язок культурного, чуттєвого досвіду людства з освітою, а також протиріччя, які властиві кожній моделі картини Світу (Семенова, Алла, 2016). Природно, що за таких обставин перед освітніми системами різних країн постає завдання духовного оновлення людства у цілому і молодого покоління зокрема, збереження і відтворення загальнолюдських цінностей.

Сьогоднішній світ виходить за межі теоретичних меж класичних теорій, оскільки він відрізняється нестабільністю, мінливістю, багато- і різномірністю, складною топологією соціального простору і неоднорідністю історичного часу. Таким чином, поліпарадигмальність і трансдисциплінарність стають важливими характеристиками сучасного наукового пізнання. Наразі формується тенденція трансформації в структурі цілісної картини світу: «Природа – Людина» (з усіма варіаціями, які передбачають уточнення складової «Людина» – «людина / мозок / соціум»). Вона перетворюється в картину світу «Природа – Людина – Цифровізація» (де цифра з'єднана з людиною – екзоскелет, електронне око, тощо). З іншого боку, простежується

тенденція до формування двох окремих (паралельних) картин світу: «Природа – Людина / Цифровізація» і «Цифра».

Означене свідчить про те, що людство, загалом, і освіта, зокрема, переживають «абсолютно новий процес». Його якісна новизна може бути виражена в тому, що «цифро-суб'єкти» більше не будуть існувати як «окремі суб'єкти», а почнуть «когерентно осцилювати». У результаті само «цифро-суб'єктне» поле більше не буде складатися з окремих некорельованих «цугов хвиль», а перетвориться «в одну практично нескінченно довгу синусоїду». Що, з великою вірогідністю, може дозволити їй виокремитись у самостійну форму неприродного і нелюдиномірного виду – «цивілізацію цифро-суб'єкта».

У наш час психосинергетичні ідеї педагогічної майстерності мають бути маяком для всіх дотичних до рішення проблем якості вищої освіти, для всіх тих, для кого Наука і Освіта є сенсом життя та усвідомленою цінністю, для тих, хто спроможний вірно служити Людині та відчувати потреби і реалії держави. Зміни у сучасній українській вищій освіті стали здійсненими. Це досягалося довгими роками, але трагічної долі зазнає народ, лідери якого ошукують його матеріально і духовно. Збагачення передового філософсько-методологічного досвіду дослідженнями, які б сприяли творчому втіленню в сучасну практику ідей українських наукових шкіл, наразі є необхідним, виходячи з власних умов, культури, політики, менталітету, у контексті загальноєвропейського та загальносвітового розвитку незалежної України.

Резюмуючи вищезазначене, зауважимо, що загальнолюдські і націєтворчі ціннісні орієнтації, як особлива соціальна основа філософсько-культурологічного світогляду, мають бути екстрапольовані у глобальну функцію сучасної освіти, що має визначати і реалізовувати її соціальну силу, яка характеризує цивілізаційний розвиток у різні історичні епохи.

3. Research design and methods

Для розв'язання окресленої проблеми використано комплекс взаємопов'язаних наукових методів дослідження, які базуються на застосуванні системного підходу як методології поєднання філософських, психологічних, педагогічних, соціологічних, мистецтвознавчих, культурологічних, та проектних знань. Пояснимо їх:

Теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, класифікація та систематизація результатів досліджень; аналіз періодичних видань, документів, фактологічної та статистичної інформації, дисертаційних робіт тощо) – для вивчення стану дослідженості проблеми, визначення специфіки методологічних підходів; обґрунтування й уточнення дефініцій ключових понять, забезпечення

об'єктивності визначення стратегічних перспектив та можливості проведення порівнянь з будь якою таргетованою групою; для систематизації та узагальнення науково-літературних джерел використано літературно-аналітичний метод; застосування методів історико-типологічного, аналітичного, семантичного та прагматичного підходів дозволило виявити характерні особливості типології історичної динаміки цивілізаційних змін та узагальнити трансформації у проєктних концепціях науковців ХХ-ХХІ століть;

Емпіричні методи (спостереження, опитування, моделювання та прогнозування від первинної реєстрації / опису обставин і фактів / явищ та поведінки до розуміння потреб респондентів) – для обґрунтування тенденцій, концепцій та своєрідності філософсько-методологічного виміру професійної психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у сфері технологій та дизайну в Україні.

Резюмуючи зазначене, підкреслимо, що на ґрунті означених та проаналізованих методологічних підходів і методів, філософсько-контекстуального підґрунтя психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців було сформульовано основні тенденції реалізації цілісного людиноцентристського та націєтворчого підходів у психолого-педагогічній підготовці майбутніх фахівців у сфері технологій та дизайну в умовах війни та повоєнного відновлення України.

4. Results

Зауважимо, що як відомо, загальнолюдські та націєтворчі ціннісні орієнтації, як особлива соціальна основа філософсько-культурологічного світогляду, мають бути екстрапольовані у глобальну функцію сучасної освіти, що має визначати і реалізовувати її соціальну силу, яка характеризує цивілізаційний розвиток у різні історичні епохи. Відтак, у практичному вимірі освіта перетворюється на культурний та філософський простір, де формуються цінності, ідентичність, здатність до мислення та відповідальність перед суспільством. З таких позицій Київський національний університет технологій та дизайну (КНУТД) у своїй освітній стратегії відображає світогляд, що тісно пов'язаний з філософсько-культурологічним контекстом. Такий підхід свідчить про глибоку інтеграцію гуманітарних знань у технологічну та дизайнерську освіту. Адже Київський національний університет технологій та дизайну – це багатопрофільний навчально-науковий та інноваційний комплекс із розвиненою інфраструктурою та сучасною матеріально-технічною базою, що забезпечує багаторівневу підготовку кваліфікованих спеціалістів різних спеціальностей. Університет є флагманом з підготовки профільних кадрів у

сферах легкої промисловості, одягу, бізнесу, художнього та технічного моделювання, дизайну, мистецтва, педагогіки, психології, економіки та побутового обслуговування, у галузі медицини та фармації, права тощо. Він також є одним із найстаріших технічних вищих навчальних закладів країни. Університет проводить наукову та інноваційну діяльність, є визнаним як в Україні, так і за кордоном. Його позиція в національних і міжнародних рейтингах демонструє конкурентоспроможність. Наразі найвищим досягненням КНУТД є його включення до одного з найвпливовіших міжнародних університетських рейтингів – QS World University Rankings: EESA – регіональний рейтинг університетів Східної Європи та Центральної Азії. Рейтинг QS оцінює освітню та наукову діяльність університетів на основі результатів опитування понад 140 000 експертів, науковців, роботодавців, а також показників наукової, міжнародної та освітньої діяльності. У рейтингу QS World University Rankings: Europe 2024 університет займає 551-600 місце серед 688 університетів Європи, 81 місце у Східній Європі, 13 місце серед 33 університетів України та 5 місце серед університетів Києва.

Окрім того у 2023 році наш університет уперше в історії рейтингування від найпрестижнішого Міжнародного рейтингу закладів вищої освіти QS WORLD UNIVERSITY RANKINGS увійшов до світового рейтингу за освітньою програмою: «Мистецтво та дизайн» QS World University Rankings by Subject 2023 (<https://knutd.edu.ua/hot-news/15044/>) і був кваліфікований у цьому сегменті з 201 по 240 позиції у світі, при цьому посів перше і єдине місце в Україні. Варто зазначити, що за всю історію існування рейтингу, жодний український ЗВО не удостоївся такої високої оцінки. Крім навчальної та наукової діяльності, здобувачі освіти активно залучаються до громадського та культурного життя університету. Багато студентів беруть участь у художніх колективах і творчих майстернях. Вони змагаються у конкурсі стартап-проектів «Інноватика в освіті, науці, бізнесі: виклики та можливості» (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/17846/>), у Міжнародному конкурсі молодих дизайнерів «DIGITAL FASHION» (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/17753/>), у Всеукраїнському конкурсі зі створення веб-сторінок «WEB-технолог» (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/17803/>), Міжнародному конкурсі одного образу та новорічно-різдвяного декору «Сузір'я Каштан» (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/17820/>), Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, тижнях іноземних мов, а також у спортивних турнірах, змаганнях тощо. А традиційний Міжнародний конкурс «Печерські каштани» – це справжня феєрія втілення ідей талановитих молодих дизайнерів, яким можуть позаздрити навіть знані фахівці (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/16961/>).

Процес професійної підготовки фахівців у сфері технологій та дизайну, зокрема в модній індустрії, є надзвичайно складним і багатoeлементним, оскільки в ньому задіяні не тільки розум, знання, вміння та навички митця-студента, але й його внутрішні емоційні та естетичні почуття, спостереження та пам'ять. Цей процес складається та пояснюється логікою з низки визначених етапів професійної діяльності – від ідеї-задуму дизайнера, через постановку задач, формування концепції та вибір поєднаних в різній послідовності прийомів, методик, засобів та методів проектування до втілення задуму в життя [КОСЯК, 2015) Тож процес освітньої професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері технологій і дизайну в Київському національному університеті технологій та дизайну передбачає обов'язкове виконання реальних креативних проєктів, що містить створення принципово нових форм та видів сучасного костюму, на основі використання знань про різноманітні культури та напрямки мистецтва, біонічні об'єкти та інноваційні матеріали.

У процесі виконання проєкту (розробці колекцій одягу, взуття, аксесуарів) здобувачі освіти розвивають вміння збирати інформацію, аналізувати та висувати креативні гіпотези, визначати проблему та завдання досліджень за допомогою проєктних та евристичних методів. Надзвичайно важливим є розвиток комунікаційних здібностей майбутніх фахівців, вміння працювати в команді, обговорювати та оптимізувати очікувані результати. В процесі виконання проєктної роботи студенти створюють не тільки нові види одягу, але формують цілісний знаковий образ, що містить різноманітні доповнення, аксесуари, зачіску та макіяж, всі необхідні складові креативного стилю та іміджу [НІКОЛАЄВА, et. al. 2019). Саме у процесі виконання, підготовки та подальшої презентації результатів цих реальних проєктів майбутні фахівці в сфері технологій та дизайну формуються їх як фахові компетентності так й «м'які навички», здобувачі освіти навчаються рекламувати та презентувати в рамках вищезазначених Всеукраїнського конкурсу молодих дизайнерів «Сузір'я «Каштан»» та традиційного Міжнародного конкурсу «Печерські каштани».

Національно-патріотичне виховання в університеті реалізується через проведення просвітницьких заходів, виставок, презентацій, розповсюдження інформаційних матеріалів, присвячених визначним подіям української історії. Також організуються науково-практичні зустрічі та заходи, спрямовані на розвиток патріотичного, трудового, мовного, етичного, екологічного, енергоощадного та фізичного виховання.

Так, в КНУТД була проведена колективна виставка викладачів та студентів КНУТД «Соняшник – символ України!». Експозиція виставки охоплює широкий спектр художніх технік, поєднуючи традиційні та сучасні

методи виконання, що дає можливість створити яскраві, емоційно насичені образи, що вражають своєю виразністю та тонкістю. Виставка демонструє не лише високий рівень майстерності авторів, а й їхній творчий підхід до втілення соняшника як символу України в сучасному мистецтві. Більшість робіт виставки було представлено на Всеукраїнських виставках «Де «Соняшник» – там і сонячно!» та «Соняшник – погляд сонця», де Національним Реєстром Рекордів України було зафіксовано рекорд виставки із найбільшою кількістю картин із зображенням соняшника, а саме 258. Участь у виставці «Соняшник — символ України!» надала можливості кожному митцю висловити своє бачення цього неповторного квіткового символу, застосувати новітні техніки та експериментувати з матеріалами. Для студентів КНУТД – це можливість не лише продемонструвати свої таланти, а й долучитися до великої справи – зберегти культурну спадщину, переосмислюючи її у сучасному контексті. Це шанс показати себе, звернути увагу на нові ідеї та погляди, а також стати частиною мистецької спільноти, де кожен голос має значення. Соняшник, як частина нашої культурної спадщини, є містком між минулим і майбутнім, а студенти – тими, хто створюватиме це нове мистецтво, яке з’єднає традиції з інноваціями (<https://knutd.edu.ua/art-space/soniashnyk/>).

Гармонізація внутрішнього світу учасників освітнього процесу, розвиток навичок самоусвідомлення, саморефлексії та самоаналізу, вміння справлятися зі страхами, які виникають у процесі змін та розпізнавати їх в університеті реалізується через проведення просвітницьких заходів для студентів, а саме: тренінгове заняття для здобувачів освіти першого (бакалаврського рівня) з теми «Дорогу здолає той, хто йде: як почати рух, коли страшно», під час тренінгу студенти мали можливість глибше пізнати себе, отримали практичні інструменти для боротьби зі страхом невизначеності, змінили своє ставлення до неї, розвинули навички підтримки власного психологічного балансу (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/18391/>); просвітницький захід з теми «Чому ти боїшся фільми жахів?», метою якого було виявлення позитивних сторін страху, навчити студентів усвідомлювати та аналізувати свою поведінку в ситуаціях, що викликають страх (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/18386/>); профілактичний захід з теми «Повертаємо втрачену енергію: емоційне вигоряння» проведений задля інформування студентів про феномен емоційного вигоряння, його причини та наслідки; визначення шляхів профілактики та подолання (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/18289/>).

Студенти та викладачі Київського національного університету технологій та дизайну всіма силами наближають перемогу та постійно беруть участь у волонтерській діяльності. Однією з таких акцій стала участь у проєкті збору допомоги для військових «Разом до перемоги!». Протягом квітня 2025 року

студентами і викладачами, студентським профкомом і студентським самоврядуванням КНУТД було організовано збір речей для військових: чай, кава, солодощі, засоби гігієни, спідня білизна тощо – того, що полегшить життя захисникам України підчас несення військової служби (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/18355/>).

Продовжується в університеті реалізація освітньо-наукового культурологічного проєкту «Стежками видатних земляків-науковців». Перші дві експедиції відбулися маршрутами Житомирської області, де народився видатний засновник цитогенетики Григорій Левитський і Києва, де він навчався, працював і пробудив інтерес до генетики на той час молодого ентомолога Феодосія Добржанського (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/18370/>). В рамках цього проєкту відбувся науковий семінар «День ДНК-2025». Захід було проведено з метою відзначення ювілею видатного діяча світової науки Феодосія Добржанського, найвідомішого співавтора синтетичної теорії еволюції та для популяризації ролі та внеску українських науковців у контексті формування генетики (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/18388/>).

З метою популяризації здорового способу життя студентської молоді спільно з студентським самоврядуванням Київського національного університету технологій та дизайну та за підтримки кафедри фізичного виховання та здоров'я університету, в день Всеукраїнського футболу, був проведений Турнір з футзалу серед студентів закладів вищої освіти Печерського району міста Києва. Турнір став чудовою нагодою для учасників продемонструвати свою майстерність, витримку, командний дух та жагу до перемоги. Окрім спортивного азарту, цей турнір став символом студентської ініціативності та підтримки, а згуртованість команд і глядачів зробила його справжнім святом студентського спорту (<https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkats/news/18384/>).

Велика увага приділяється формуванню академічної культури й доброчесності, а також проведенню тематичних літературних вечорів, творчих та інтелектуальних конкурсів. Так з ініціативи студентського активу відбувся Quiz «Григорій Сковорода – філософ свободи», що став продовженням реалізації інформаційного, мистецько-просвітницького проєкту КНУТД «Нас экзаменує Сковорода», присвяченого вшануванню й осмисленню інтелектуального надбання Григорія Сковороди. Quiz відкрила інтерактивна інформаційна сторінка – розповідь про творчість і цікаві факти з життя великого філософа, якого визнано одним із п'яти найвидатніших мудреців світу поряд із Сократом, Конфуцієм, Спінозою та Махатмою Ганді. Акценти в інформації привертали увагу учасників до джерел, проявів свободи та

індивідуальності у житті та творчості Григорія Сковороди (<https://knutd.edu.ua/students/npv/zakhody-org-rob/1/>).

Університет реалізує на практиці *філософсько-культурологічну модель освіти*, яка відповідає викликам XXI століття. Вона визнає освіту не лише інструментом підготовки фахівців, а передусім — джерелом формування світоглядної, культурної та соціальної зрілості людини. У цьому полягає її цивілізаційна місія – творити не лише професіоналів, а й громадян світу, здатних бути агентами змін, зберігаючи водночас свою ідентичність та відповідальність перед суспільством.

5. Discussion

Духовний стрижень традиції для нашого суспільства, і водночас поштовх до об'єднання всіх людей, які хочуть доброго і гідного життя в Україні і навколо неї – українська національна ідея, що постає як провідна ідеологічна домінанта державотворення (ПЕТРОВСЬКИЙ, et. al. 2023). Провідною вона є і в системі освіти загалом, і в професійній психолого-педагогічній підготовці майбутніх фахівців у сфері технологій та дизайну України – зокрема. Оскільки **дизайн, як соціокультурний феномен** – має виконувати роль створення естетично-виразних речей, які є невід'ємним елементом культури, основною сферою естетичної предметної формоутворюючої діяльності, відповідальною за гармонізацію взаємовідносин людини із світом речей.

Саме тому також актуальним є філософсько-культурологічне дослідження підготовки майбутніх фахівців дизайнерської діяльності, взятої в єдності проєктного, формального і смислового аспектів. Що дозволяє створити уявлення про дизайн не тільки як про систему створення речей, а також виконувати посередницьку функцію між великим промисловим виробництвом і потребами конкретної людини в гармонічному предметному оточенні. Адже генеральною функцією дизайну, як системи і методу створення речей, є гармонізація предметного світу і людського буття для задоволення потреб людини-культури (вітальних, екзистенційних, духовних і соціальних) (РИЖОВА, 2009) щодо створенні умов розвитку безпечного середовища життєдіяльності, як основи безпеки на території України, а також сучасної системи внутрішньої безпеки, як чинника протидії російській агресії.

Самоорганізація є невід'ємним елементом категоріально-понятійного поля соціально гуманітарної сфери постнекласики (синергетики), що відображає еволюцію наукових уявлень про самоорганізовані складні середовища та антро-соціокультурні системи. Вона стала в сучасній науковій картині соціокультурного світу засобом означення соціальних

систем/середовищ і виступає як механізм регуляції дій людини в суспільстві. Досліджуючи питання психомірності соціальної реальності сьогодення, нами запозичена ідея, наведена в роботі Д. Козобродової (2019, с. 5), яка полягає в тому, що сучасному розумінню цього питання бракує відповідності між уявленням сучасної науки, а саме:

1. про механізми, характеристики й поведінку феномену самоорганізації - з одного боку;

2. про її роль у соціальній поведінці, соціальній діяльності, стані людини й суспільства, формуванні соціальної реальності як самоорганізованих середовищ/систем - з іншого боку (Єршова-Бабенко І.В., Козобродова Д.М., 2019, с. 55-60);

3. про роль психомірності й цілісності в розумінні особливостей взаємодії згаданих середовищ/систем у контексті поведінки утворюваного ними макро- та гіпер-об'єкта дослідження.

Можливість такої постановки питання стосовно дослідження соціальної реальності й її психомірності забезпечується на сьогодні такими постнекласичними пізнавальними засобами, як концептуальна модель (філософська категорія, принцип) «ціле у цілому», що включає цілісність (Єршова-Бабенко І.В., 2005); гіперпарадигма (концепт) «мозок – психіка – розум/свідомість» (Єршова-Бабенко І.В., 2019, с. 45-50); нарешті, уявлення про психіку людини й її особистість, соціум і організм, мозок і мислення, сприйняття й творчість, живе, неживе й віртуальне на єдиному синергетичному ґрунті.

У найширшому сенсі, з погляду теорії самоорганізації, суспільство (соціальна реальність) постає як нелінійна складна система особливого типу, в якій стійкість забезпечується взаємодією із зовнішнім та внутрішнім середовищем. Як відомо, до базових понять синергетичного підходу належить термін «*біфуркація*». Потраплення в точку соціальної біфуркації означає, що соціальна реальність у межах досліджуваного аспекту вже не зможе повернутися до попереднього стану, і слід очікувати появи різних варіантів нового соціального порядку в суспільстві. У певному сенсі це – точка неповернення для соціальної реальності, оскільки колишня система порядку і стабільності зазнає радикального порушення. Саме тут виникає важливий для нашого дослідження момент, а саме - те, що соціальний порядок не завжди є для людини її соціальною реальністю як такою, тобто тією, на яку вона орієнтується у своїй поведінці, рішеннях, вчинках, цілях, виборах. У цьому і проявляється те, що ми називаємо «*психомірністю соціальної реальності*».

На цей аспект (явище) ми хочемо звернути увагу в контексті поведінки суспільства як соціальної реальності, а також людей, з яких це суспільство

складається, – тих, хто має власну, суб'єктну (особистісно орієнтовану) соціальну реальність. Ми хочемо підкреслити, що при розгляді цих явищ з позицій синергетичного підходу саме ця відмінність між соціальними реальностями особистості й суспільства, досягнувши критичного рівня, може запустити кризу у вимірі «людина», «її соціальна поведінка» – тобто **людиномірність, психомірність**. Також це може відбуватись у вимірі «стан соціального середовища / системи (суспільства)» – тобто **соціомірність**. У такій перспективі особливого значення набуває те, що стан соціальної реальності суттєво залежить від людських дій, а вони, у свою чергу, – від психомірності соціальної реальності особистості (суб'єкта), її внутрішнього стану. У проаналізованій ситуації простежується присутність (прояв) психомірності соціальної реальності самого суспільства.

Розгляд мірностей – **психо-, соціо-, людино-** в постнекласичній макрокласифікації наук, було запроваджено для реалізації трансдисциплінарності наукових досліджень ХХІ століття (Єршова-Бабенко І.В., 2008). На думку Л. Бевзенко, саме в цьому полягає суть нестабільності в її справжньому значенні, оскільки в цей період у суспільстві починають діяти механізми самоорганізації, які визначають подальший хід руху системи до нового порядку. «Міф, гра, натовп, спонтанність, випадковість – головні поняття, здатні теоретично охопити цей процес. Соціальні структури, які при цьому ніби виникають самі собою, ґрунтуються на спільному міфологічному просторі або на загальних правилах гри, що залучають членів соціуму в сферу свого тяжіння» (Бевзенко Л.Д., 2014, с. 12). При цьому на макрорівні суспільства відбувається розрив соціальних зв'язків, звичних повсякденних практик, радикальні зміни попереднього стилю життя. Дослідник наголошує, що власне хаос, у який зрештою занурюється суспільство, стає середовищем, що народжує новий соціальний порядок. Він ще не з'явився і не встановився, він існує лише у вигляді можливих варіантів, тому непередбачуваність є характерною рисою такого стану нестабільності. У такому стані особливо зростає роль і значущість комунікації між членами суспільства, їх активності та здатності до встановлення зв'язків і відносин. Тому індивід (особистість, суб'єкт), який звик до стабільного стану суспільства, до раціонального прийняття рішень в умовах повільно змінюваного соціального середовища, до чіткого прогнозування подальших шляхів розвитку, почуватиметься невпевнено - непристосовано до нових умов нестабільності: «У вирі сучасних соціальних процесів людина модерну не може почуватися адекватно» (Бевзенко Л.Д., 2014, с. 13).

Найбільш яскраво та очевидно описані процеси та зміни відчули жителі багатьох країн у період карантину під час епідемії COVID-19 – теорія

перетворилася на гірку наочність. Соціальна реальність руйнується, «...і разом з нею – соціальний порядок як універсальний механізм ідентифікаційного зв'язку індивідів і суспільства». У цьому контексті заслуговує на увагу концепція «психомірності» або «психомірного середовища» (Єршова-Бабенко І.В., 1992; 2015), запропонована в психосинергетиці. Увага до людини та людиномірних проявів у соціальній діяльності в цій концепції дає змогу розглядати соціальну реальність як психомірне середовище. Це означає, що вона формується, розвивається і трансформується (самоорганізується, хаотизується, руйнується, змінюється, «зависає» у стані «плато» тощо) в результаті і в процесі психічної (психомірної) діяльності людини, групи, спільноти людей у різних масштабах простору і часу, а також у масштабах окремих культур і цивілізацій.

Ми хочемо підкреслити: без психічної (психомірної) діяльності не може існувати людиновимірна соціальна діяльність, а внутрішньо психічна, внутрішньо особистісна діяльність суб'єкта-людини, його система психічної реальності суттєво впливає на характер, стан і процеси соціальної реальності. Саме уявлення про неї людина використовує у своєму мисленні, сприйнятті, соціальній поведінці, у вчинках.

Новий аспект у цьому питанні – поняття і явище «*цифра-суб'єкт*». Таким чином, ідеться про те, що *соціальна реальність є психомірною*, і кожна людина чи група (спільнота) виходять із *власних психомірних уявлень про соціальну дійсність*, а також про власні вчинки в ній, цілі, наслідки, поведінку. Відповідно, ми розглядаємо соціальну реальність як таку, що *виникає, трансформується й існує у власному уявленні людини* в результаті її сприйняття, усвідомлення або неусвідомленості, діяльності, поведінки, відносин і зв'язків з іншими людьми та соціальними структурами, зокрема такими, що дедалі більше автоматизуються та роботизуються у наш час. Фактично, ідеться про *певний суб'єктивний варіант соціальної реальності*, яку людина формує у своєму мисленні, уяві, пам'яті. Інше питання – *чи існує в людини об'єктивний варіант?* Адже саме явище соціальної реальності *виникає й існує лише остільки, оскільки існує сама людина, яка сприймає навколишній світ і світ у собі*. Однак, останні зміни, які дослідники визначають як *виникнення «цифро-суб'єкта»* (Єршова-Бабенко І., 2020), – тобто робота, що володіє незалежним способом існування, власним «цифро-суб'єктивним» середовищем (суспільством) без участі людей і використовує створену ним мовленнєву систему, – призводять до необхідності виокремити ще один тип соціальної реальності – «*цифро-суб'єктивний*». Цей тип може існувати у трьох варіантах:

1. «Цифро-суб'єктивна соціальна реальність», що спостерігається людиною у поведінці цифрового суб'єкта;

2. Соціальна реальність, що існує в пам'яті самого цифрового суб'єкта;

3. Соціальна реальність, що формується в процесі їх комунікації (людина – цифровий суб'єкт).

З цих позицій самоорганізуючі структури та крайні нерівноважні стани можуть ставати параметрами нового порядку в соціальній реальності в аспекті її психомерності – з одного боку, як представленості в мисленні суб'єкта, а з іншого – як основи його соціальних вчинків. На підставі проведених теоретичних досліджень у згаданій роботі нами було запропоновано використати концептуальну модель психомірного середовища І. Єршової-Бабенко щодо соціальної реальності та ввести новий термін – **«психомірність соціального середовища»**. Поняття **«психомірність соціальної реальності»** та пов'язана з ним концептуальна модель І. Єршової-Бабенко **«психомірні середовища»**. Дефініція **«психомірність»** у розглядуваному аспекті була запроваджена українською філософінею, методологинею та психологинею І. Єршовою-Бабенко (Єршова-Бабенко І.В., 2008). Із цим терміном також пов'язані такі поняття, як **«психомірні середовища / системи» (ПС)**, що характеризують людину та її діяльність: психічну, когнітивну, мозкову, соціальну тощо. Ці поняття в контексті **«мірності»** (тобто вимірності, масштабності) відносяться до **нової постнекласичної макрокласифікації наук**, розробленої тією ж авторкою (Єршова-Бабенко І., 2005). У праці *«Психомірні середовища в контексті психосинергетики та їхня роль у постнекласичному розумінні соціуму — «нелінійне ціле-в-нелінійному цілому»* (Єршова-Бабенко І., 2009) підкреслюється, що поняття **«психомірні середовища / системи» (ПС)** застосовується у поєднанні з концептуальною моделлю (філософською категорією, принципом) **«ціле у цілому»** та є складовою психосинергетики. Наголосимо, що із дефініцією **«психомірність»** також пов'язані такі поняття як: **«психомірні середовища/системи» (ПС)**, що характеризують людину та її діяльність: психічну, когнітивну, мозкову, соціальну тощо. Це дозволяє при аналізі психомірних середовищ і їхньої поведінки (включно з макростратегіями) вийти за межі дихотомії **«частина – ціле»** і перенести акцент на рівень взаємодії цілих або цілісностей, зокрема нелінійних. На думку авторки, це передбачає **взаємопроникнення складних нелінійних цілісностей**, таких як:

- система психіки,
- система внутрішнього світу особистості,
- система людського організму,
- система самої людини,
- система соціуму,

- система природи,
- система Космосу (Єршова-Бабенко І.В., 2009, с. 317–318).

Далі авторка зазначає, що перехід до позиції «ціле в цілому» або «ціле-в-цілому» стає модельним вираженням того, чому людина може бути складнішою за суспільство, а психіка людини – складнішою за неї саму. Місце «цілого» у структурі не визначає рівень його складності. Те «ціле», яке перебуває всередині іншого «цілого», цілком може бути складнішим за нього. Рівень складності системи визначається здатністю створювати те, що складніше за неї саму. Нелінійний характер процесів і взаємозв'язків у такій моделі / системі – «ціле у цілому» – дозволяє по-новому осмислити поведінку, стани та взаємодії цих систем, що є якісно іншими за результатами (Єршова-Бабенко І.В., 2009, с. 319–320). Рівень аналізу «**нелінійне ціле-в-нелінійному цілому**» у сенсі поняття «**психомірні середовища/системи**», на думку І.Єршової-Бабенко, наближає до нової логіки – «**післяпостнекласичної логіки**». Ця логіка передбачає щонайменше чотири види операцій:

аналіз → синтез → нелінійний синтез → синергіз
(**одиницею стає «синергема»**).

Їхнє поєднання виводить на рівень аналізу в рамках категорії «**поле шляхів розвитку**», що вимагає врахування рівнів і характеру **околиць точки біфуркації**, оскільки ці околиці можуть накладатися і тим самим кардинально змінювати умови, а отже – характер течії процесів, трансформацій/перехідних станів структур/середовищ з одного стану в інший (Єршова-Бабенко І.В., 2011, с. 25). Водночас сам процес **становлення й тимчасового існування** перелічених **нелінійних цілих** – процесів/структур/середовищ/систем людської діяльності (нелінійного цілого), психіки людини (гіперсистеми синергетичного порядку), її внутрішнього світу (інформаційно-емоційного середовища синергетичного порядку), а також соціуму (самоорганізуючого середовища, нелінійного цілого) – разом із **єдиним цілим**, формованим ними в різних поєднаннях як результат певного виду нелінійного синтезу, прирівнюється до «**цілісності як єдності різноманіття**» (Добронравова І.С., 2017, с. 198). При цьому йдеться про **різноспрямовану** у часі, просторі та інших вимірах **психіку**, яка в різних фазах має **різні, подекуди протилежні властивості**, напрямок, швидкість та масштабність. Авторка підкреслює, що в такому контексті предметом дослідження стає **фундаментальна цілісність**, умови її розпаду/трансформації/виникнення, а також її **фазовість і стадіальність**.

Феномен (як явище та поняття) «**психомірні середовища / системи**» (**ПС**) від самого початку і до сих пір протягом майже трьох десятиліть

розглядається в психосинергетиці. Більше того, очевидним є те, що саме психомірність соціальної реальності відіграє дедалі важливішу роль у сучасних соціальних та соціокультурних процесах, доводячи їх до кризових станів учасників, зумовлених психомірністю, на тлі кризових станів самого суспільства як соціальної реальності, сформованої, зокрема випадково, соціальними організаціями. В авторському психосинергетичному розумінні психомірного середовища *визначальну, принципову роль відіграють самоорганізуючі структури і сильно (максимально-гранічні) нерівноважні стани, які можуть ставати і стають параметром порядку, системо- та перехідноформуєчим фактором* (Єршова-Бабенко І., 2011, с.25). Це відображає позиції постнекласичного етапу розвитку науки. Саме цей аспект дозволив в роботі (Єршова-Бабенко І.В., 1992) показати обмеженість традиційної концепції розуміння психіки (теорія віддзеркалення), а також актуальність формування нової наукової галузі – *психосинергетики* та *ноології*, а в подальшому *альфалогії*.

Психомірні середовища піддаються впливу потоків інформації, енергії / емоцій, речовини / обміну, часу тощо, які надходять не лише ззовні, а передусім продукуються самими цими системами/середовищами всередині себе у відношенні до себе, до власних внутрішньопсихічних – внутрішньо особистісних маркерів. Якщо середовищем є група людей, колектив, партія тощо, – це внутрішньогрупові, культурологічні, ідеологічні та подібні маркери» (Єршова-Бабенко І.В., 2015, с. 40). Сутність конкретизованих характеристик психомірних середовищ І. Єршова-Бабенко пояснює тим, що **внутрішньо психічний вплив означених потоків на самих себе може за певних умов / факторів супроводжуватись дією нелінійного позитивного зворотного зв'язку (НПЗЗ)**, що виражається у можливості посилення потоками самих себе і один одного через продукцію, що ними виробляється (відповідно до внутрішньо психічних маркерів, що стають атракторами)» (Єршова-Бабенко І., 2015, с.40). Таким чином, психомірні середовища трактуються як ціле, що являє собою «надскладну відкриту нелінійну самоорганізовану (ОНС) середу, що існує та утворилася в іншій ОНС (або має можливість потрапити в нього вже у сформованому вигляді)». Власне, означене і є явищем «ціле у цілому» або «нелінійне ціле у нелінійному цілому» (що містить цілісність) реалізоване в психомірному середовищі.

Як віддзеркалення внутрішнього світу людини, таке середовище конкретизується в роботах як «**внутрішнє психомірне середовище**» (ВПС), внутрішньо особистісне або внутрішньо психічне, інформаційно-ментально-духовно-емоційне середовище – ІМДЕС, скорочено ІЕС — інформаційно-емоційне середовище. За визначенням, воно є надскладною ОНС (Єршова-

Бабенко І.В., 1992). Наприклад, ступінь концентрації інформації, часу, енергії / емоцій в одиницях виміру, швидкість надходження, перетворення інформації, смислу, ступінь узгодженості, масштабність тощо. З таких позицій, *психомірне середовище* (як середовище суб'єкта) «здійснює вибір необхідної інтенсивності сплеску, зокрема і за рахунок резонансу». Як обґрунтовано у роботі І.В. Єршової-Бабенко «Психосинергетика і її місце в постнекласиці» (2011), дослідження аналогічних режимів і станів системи психіки людини доводять можливість порушення принципу суперпозиції. При цьому відповідну роль бере на себе «збіг» / накладання емоційних сплесків. У певних випадках це призводить до «зриву» (Єршова-Бабенко І.В., 2011, с. 26). Загалом, вищенаведене надало можливості стверджувати, що ці концептуальні позиції та методологія дослідження поширюються на ті практичні сфери, де існують різні форми і ступені прояву психомірних середовищ. (Козобродова, Д.М., 2019). Така постановка питання, на наш погляд, дозволяє ввести в сферу методології науки, зокрема, в межах досліджень явища *соціальної реальності*, таку її характеристику як *психомірність* з позицій *психосинергетики* та психомірних середовищ / систем поведінка яких виявляється в соціальній реальності суспільства. Даний контекст об'єднує:

- психомірність соціогуманітарних процесів і синергетичну методологію дослідження психомірності, психомірних середовищ/систем;

- спільність підходу у дослідженні – синергетичного, психосинергетичного та альфалогічного, відповідно, дослідження складових однойменного концепту і самого гіперцілого в статусі «синергетичний об'єкт», «система/середовище синергетичного порядку»;

- поведінку концепту «**brain-psyche (mind / consciousness, ...)**» (Єршова-Бабенко І., 2019), однойменної теорії, з позицій гіперцілого у значенні сталого або гіперцілісності у значенні що стає (альфалогія);

- відносини між складовими концепту «**brain-psyche (mind / consciousness, ...)**», як відносини між цілими або цілісностями на основі та в рамках концептуальної моделі «The Whole – in – The Whole» (Єршова-Бабенко І., 2018; 2019). Відтак, узагальнюючи вищезначене, стає можливим відстежити взаємозв'язок відповідності уявлень про механізми, характеристики та поведінку явища самоорганізації в умовах діяльності гіперцілого або гіперцілісності, представлених, з одного боку, у згаданій гіпертеорії, а з іншого у житті людини; у психомірності соціогуманітарних процесів, зокрема, в особистісно орієнтованій соціальній реальності та в соціальній реальності суспільства. Таким чином, особлива увага має бути приділена нерівновазі соціогуманітарних процесів у контексті гіпертеорії «**brain – psyche (mind / consciousness, ...)**» в аспекті соціальної реальності та її поведінки, на яку

впливає її психомірність. Адже особлива роль стану психомірності соціальної реальності особистості проявляється в характері поведінки власне соціального середовища.

На сучасному етапі свого розвитку людство зіткнулося з макро- та різномасштабним проявом нового явища в межах ефекту самоорганізації як *явище критичної різниці*. Це наукове поняття, як і багато інших, увійшли до категоріально-понятійного апарату філософії та методології соціо-гуманітарних досліджень з теорії самоорганізації. Як відомо, історично виникло два напрями самоорганізації: теорія дисипативних структур, нерівноважна термодинаміка (створена бельгійським ученим І. Пригожином у період 1947 – 2003) та синергетика (ініційована німецьким фізиком-теоретиком Г. Хакеном у період 1973 – 2024). Такі структури нового порядку представлені в поведінці середовищ / систем різної природи, що самоорганізуються. Вони характеризуються незворотністю, що є умовою виникнення самоорганізації, хаосу та нового порядку. На основі ідей цих наукових напрямів, й розвивається психосинергетика, методологія дослідження психіки людини, психомірних середовищ / систем / процесів, у тому числі й нейропсихічного, культурологічного макрорівня, як синергетичних об'єктів дослідження, а також альфалогія для гіперрівня .

Явище критичної різниці виявляє себе в теперішній час існування людства в різних формах та в різних сферах життя людини: її психічної та соціальної реальності (СР) / діяльності. Її прояви пов'язані з макромасштабністю процесу цифровізації. Покажемо це на прикладі виникнення явища / ефекту критичної різниці між психомірністю людини та ступенем / швидкістю цифровізації суспільства.

Принципова відмінність середовищ, що характеризуються психо- і людиномірністю, – це їх ціннісно-сміслова, асоціативна та інтелектуально-емоційна основа. Її відсутність фіксується у цифрі (цифромірності). Наприклад, проявом нейрофізіологічної специфіки є індивідуальна мінливість судинної мережі та швидкості кровотоку у людини, на яку вона неусвідомлено реагує при сприйнятті нею іншої людини. Але питання в тому, що цієї специфіки немає в «цифрооб'єкті / «суб'єкті». Людський організм і психіка чекають їх у ситуації спілкування. Якщо ж спілкування немає з живим організмом, то спрацьовує ефект критичної різниці у методологічній термінології, а в аспекті реальності виникає «провал», так як викид енергії одним організмом-співрозмовником відбувся (активність судинної мережі та швидкості кровотоку), адже він приготувався до викиду енергії у відповідь з боку співрозмовника-людини і сприйняттю його, тобто, має відбутися енергетичний обмін на цьому рівні. Насправді відбувається виснаження людини-

співрозмовника за її спілкуванні з ШІ, AGI, ChatGPT, так як аналогічної відповіді немає.

Під *психомірністю* людини, її індивідуальною та соціальною, соціокультурною активністю та діяльністю, в даному контексті розуміється її якість, характеристика, що визначаються емоційно-інтелектуальною, ціннісно-сисловою та асоціативною складовими «*b-p(m/c, ...)*», сферами особистості, що не підкоряються «машинній» логіці. Це сприймається з позицій цілісності. Термін «психомірність» підкреслює, що, наприклад, людині зрозумілим є вираз «світле майбутнє» на відміну від ШІ, AGI, ChatGPT, попри безліч пояснень. Означене й буде залишатися лише імітацією людиномірності та психомірності людини, а при досягненні її високого рівня мова піде про нову сутність і вже «нелюдяну».

Фактично, це є якісно новий вид СР – цифрова СР (з ознаками синдрому Аспергера) різного масштабу / рівня, що реалізується у часі та просторі, в просторово-часовому континуумі індивідуального, групового: сімейного та ін. походження. І якщо ми говоримо про психомірний вимір СР, що продукується людиною, а не цифрою, то вона розглядається нами, в історичному та культурологічному аспектах, як продукт концепту «*b-p(m/c, ...)*» людей, що жили – авторів певної форми суспільства, культури сім'ї, їхніх цінностей, що сприймається концептом людини, що живе. СР продовжує існувати у часі у певній формі, в якій вона зберігається в цивілізації і сприймається людьми, що живуть. Форма: театр, кіно, картини, скульптури, міфи та казки, художня література, публіцистика, наука та ін. завдяки цьому вона стає джерелом індивідуального досвіду тих, хто живе і, відповідно, їх внутрішньо психічної та внутрішньо особистісної (у міру дорослішання) СР. Така СР *характеризується психомірністю* (концепція психомірності соціальної реальності в роботах Д. Козобродової, 2020-2023), так як була породжена при співучасті концепту «*b-p(m/c, ...)*» тих, хто жив і сприймається тими, хто живе теж за участю їх концепту «*b-p(m/c, ...)*». Вона перетворюється в пам'яті людини, що живе, в режимі переважання активності психічної складової концепту «*b-p(m/c, ...)*» – емоційно-інтелектуальної, ціннісно-сислової та асоціативної.

Отже, очевидно, що в обох значеннях у результаті йдеться про живе. При цифровому авторстві СР змінює свої якості, стаючи нелюдимірою, непсихомірною (у значенні цього контексту). Через війну між живою людиною, що живе та зробленою нею психомірною СР, і цифровою реальністю, що нею сприймається, виникає конфлікт (невідповідність, неузгодженість) на якісному рівні (як мінімум, це три вищеназвані параметри). Його збільшення відбувається у режимі самоорганізації та призводить до прояву ефекту «*критична відмінність*».

У психосинергетиці конкретизується уявлення про існування *макроявища* – єдності мозку та психіки, мозкової і психічної активностей, що методологічно пов'язані з визнанням синергетичної подоби поведінки кожного та їхньої єдності. Концептуально дана позиція на гіперрівні представлена в альфалогії.

Для концептуального позначення такого макроявища на гіперрівні було введено концепт «*b-p (m/c, ...)*» – «*мозок-психіка (розум / свідомість та інші складові психіки, що виокремлюються наукою)*». Цей концепт передбачає, що мозкова і психічна активність людини є деякою єдністю матеріального (мозок) і «нематеріального» (психіка). У подібній якості воно дано людині від природи, з нею вона народжується та користується все життя. У такому трактуванні концепт «*b-p(m/c, ...)*» у прижиттєвій фазі гіперсистеми психіки в такий теорії психіки узгоджується з поняттям «живе».

Зауважимо, що відомий фізик Я.І. Френкель основну відмінність живої та неживої природи сформулював наступним чином: «Нормальний стан будь-якої мертвої системи є стан стійкої рівноваги, тоді як нормальний стан будь-якої живої системи, з якого б погляду вона не розглядалася (механічної чи хімічної), є стан нестійкої рівноваги, у підтримці якого й полягає життя». Відтак, у такому ракурсі стає можливим сформулювати нову, глобальну проблему, з якою зіткнулося людство. Ця проблема пов'язана з явищем критичної відмінності того, що було описане в математиці та природознавстві у другій половині ХХ ст. для середовищ / систем що саморозвиваються різної природи. Дане явище в сучасних умовах над швидкої цифровізації має місце в психомірних процесах та в СР людини. Означене постає як загроза, небезпека для самої сутності людини – її ціннісно-сислової, емоційно-інтелектуальної, асоціативної, тобто власне її унікальної *людиновимірності*. Під впливом процесу цифровізації відбувається рух «від психомірності» людського середовища та діяльності у напрямку «до цифри, машинної логіки». Це призводить до «збіднення» людиномірності, а в майбутньому можливо і її обнуління, заміщення «цифросуб'єктом» з машинною логікою.

Отже, поле освіти, яке створюється, має розгортатись на її безпосередньому підґрунті разом з інтеграцією із загально цивілізаційними духовними орієнтирами та фундаментальними загальнолюдськими цінностями. Зазначені духовні витoki, синтезовані в єдине ціле, створюють унікальне ідеологічне підґрунтя для формування нормативно-правового поля освіти як демократичної, інтегрованої в європейський і світовий освітній простір, відкритої й толерантної системи, яка базується на національних традиціях і загальнолюдських фундаментальних цінностях, відповідає умовам сьогодення і нагальним потребам практики [SEMENYSHYN, et. al. 2023).

Природно, що за таких обставин перед освітніми системами було поставлене завдання духовно-ціннісного оновлення і консолідації. Це, у свою чергу, визначило орієнтири щодо практичної реалізації конструктивної *концепції ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії* (СЕМЕНОВА, 2016) в освітньо-виховному просторі ЗВО. Зауважимо, що *провідною ідеєю* концепції ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії є положення про те, що **ціннісний досвід** є *інтегральною відображаючо-регулятивною характеристикою* взаємодії Людини зі Світом. Сукупність *внутрішніх і зовнішніх функцій ціннісного досвіду* (кожна з яких у загальному вигляді утворює монолітну *афективно-інтелектуально-вольову* компонентну структуру) являє *цілісну* відкриту та нелінійну *синергетичну систему* у складі якої сім центрів-функцій (1. Досвід відносин виживання («*прав і обов'язків*»); 2. Досвід відносин взаємодоповнення («*партнерства*»); 3. Досвід операціональних («*ділових*») відносин; 4. Досвід відносин тотожності («*любви й жалості*»); 5. Досвід формотворних («*творчих*») відносин; 6. Досвід відносин учіння («*знання й уміння*»); 7. Досвід ідеологічних («*ціннісно-орієнтаційних*») відносин, що забезпечують існування особистості як самостійного автономного функціонального елемента / підсистеми системи природно-соціального Світу. Як єдине системне ціле, такий досвід, з одного боку, *проявляє* системну цілісність регулятивного аспекту *відображення суспільної практики*, а з іншого, виступає чинником цілісності – «*системною регулятивною силою*», що цю цілісність й *визначає*. Усвідомлення змісту системи розкриває системну культурно-історичну динаміку змін парадигм освіти, сенс якої конкретизується у двох її глобальних *значеннях*: культурно-світоглядному та соціальної сили, природа яких пронизує всі парадигми освіти (СЕМЕНОВА, 2016). Означене зумовило необхідність визначення нового релевантного змісту, основних напрямів, механізмів прогнозування, розробки і реалізації філософсько-методологічного виміру професійної психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у сфері технологій та дизайну в Україні, яка відповідає б як потребам сьогодення, так і майбутньому сталому розвитку держави. Адже саме освіта становить стратегічний ресурс соціально-економічного і науково-технічного розвитку суспільства, забезпечення поліпшення добробуту людей, національної безпеки та інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

Відтак, практичні **завдання** в аспекті подальших перспектив вбачаємо у впровадженні «Програм вдосконалення викладання із збереженням Української націоцентричності» мають розпочатися з:

1) пошуку в загальнодержавному масштабі талановитих педагогів, спроможних до викладацької діяльності саме у напрямку розвитку педагогічної майстерності;

2) розробки спеціальних методик діагностики відбору викладачів-тренерів для підвищення кваліфікації викладачів ЗВО;

3) створення конкурсної ситуації відбору викладачів-тренерів; тестування-оцінювання «Емоційно-почуттєва та когнітивно-вольова сфери особистості викладача» та її використання у розвитку педагогічних здібностей тренера-викладача.

6. Conclusion

Перспективним напрямом вважаємо розширення масштабу досліджень педагогічної майстерності викладачів для закладів вищої освіти у людиновимірній цілісній єдності: *когнітивного, емоційного і конативного* складників. Адже саме від реалізації науково і політично виваженої освітньої політики залежить ступінь бажання випускників ЗВО динамічних цивілізаційних змін, їх духовно-моральна й патріотична вихованість, здатність до продуктивного служіння Батьківщині, життєтворчості та самореалізації в суспільстві XXI століття (КОЛОМІЄЦЬ, et. al. 2020). Головна мета такої науково-дослідної роботи має бути спрямована на (Semenyshyn, et. al. (2023):

– організацію та проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, за для розв'язання актуальних методологічних і теоретичних, методичних і практичних проблем забезпечення якості освіти в аспекті взаємодії у системі «Людина – Людина»;

– популяризацію та впровадження результатів наукових досліджень, удосконалення змісту освіти і організації освітнього процесу з метою розвитку особистісної педагогічної майстерності як цілісної системи особистісного і професійного розвитку викладачів;

– сприяння політично-правовому, духовно-культурному, та соціально-економічному розвитку суспільства шляхом розроблення та впровадження в освітню практику відповідного науково-методичного, психолого-педагогічного забезпечення;

– надання консультаційної та науково-експертної підтримки у галузі якості навчання і викладання закладам вищої освіти, проведення навчання, підвищення кваліфікації керівнам структурних підрозділів ЗВО;

– розповсюдження досвіду української наукової школи Педагогічної майстерності у сфері якості професійної освіти у ЗВО шляхом: підвищення педагогічної та управлінської кваліфікації наукових, науково-педагогічних,

педагогічних кадрів та інших працівників освіти; організації умов для становлення, розвитку і саморозвитку педагогічної майстерності фахівців, реалізації їх інтелектуально-духовного, культурного потенціалу у сфері наукової та освітньої діяльності.

References

BONDARENKO, V.; SEMENOVA, A. Targets of strategic development of educational policy of Ukraine under integration into the European educational area: social and personal dimensions of cultural and historical integrity. *Education: Modern Discourses*, n. 3, p. 13-26, 24 dez. 2020. Disponível em: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2020-3-02>. Acesso em: 20 dez. 2024.

BONDARENKO, V.; VYSOTSKA, V.; SEMENOVA, A. Symbolism of the context and minimalistic composition in the design of modern women's clothing on the examples of using upcycling techniques. In: *The functioning of culture and art during the war*. [S. l.]: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2024. p. 24-45. ISBN 9789934264184. Disponível em: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-418-4-2>. Acesso em: 18 dez. 2024.

BOYKO, M. The conceptual model of quality management of future teacher training at pedagogical university. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*, v. 17, n. 33, 10 dez. 2023. Disponível em: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-17\(33\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0255-17(33)-03). Acesso em: 2 jun. 2025.

CHEKAL, L. Personality transformations of the modern age: from a postmodern individual to a spiritually mature citizen. *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*, v. 1, n. 10, p. 179-184, 2022. Disponível em: [https://doi.org/10.31548/hspedagog13\(1\).2022.179-184](https://doi.org/10.31548/hspedagog13(1).2022.179-184).

DING, S. et al. Exploring the influence of social environment on mental health, behavioral patterns, leadership development, and interpersonal relationships among youth in a digitalized society. *International Journal of Organizational Leadership*, v. 14, Special Issue, p. 413-425, 2025. Disponível em: <https://doi.org/10.33844/ijol.2025.60489>. Acesso em: 1 jun. 2025.

HABERMAS, J. Zur Ukraine. Krieg und Empörung. *Süddeutsche Zeitung*, 28 abr. 2022. Disponível em: <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/kultur/das-dilemma-des-westens-juergen-habermas-zum-krieg-in-der-ukraine-e068321/>.

KANT, I. *Crítica da razão pura*. Trad. I. Burkovskyi. K.: Yunivers, 2000. 504 p.

KOLODYAZHNA, A. et al. Examining the influences on individual joy and prosperity and the cultivation of positive personal characteristics. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, v. 14, n. 1, Special Issue XLII, p. 71-76, maio 2024. Disponível em: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140142/papers/A_14.pdf

KOLODYAZHNA, A. V. Determination of attitude towards oneself by personal and situational factors. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, n. 24, p. 57–67, 2023. Disponível em: <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i24.295316>. Acesso em: 2 mar. 2024.

KOLOMIETS, L. V.; SEMENOVA, A. V. Дистанційне навчання та якості освіти: парадигмальна криза людиноцентризму освітньої політики або про роль особистості педагога. *Вища школа*, n. 11-12 (196), p. 7–29, 2020. Disponível em: https://www.pedagogic-master.com.ua/public/sbornik_2020_11_12.pdf.

KOŚYAK, I. V. Взаємодія механізму творчості та сучасних методів проектування в дизайні одягу. *Наукові записки, Série: Проблеми методики...*, Кіровоград, n. 7(1), p. 78–81, 2015. Disponível em: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nz_pmfm_2015_7\(1\)_23](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nz_pmfm_2015_7(1)_23)

KOZOBRODOVA D. (2020). The problem of psychomerism of social reality and its role in the extremely disequilibrium behavior of social environments in the context of selforganization. *Norwegian Journal of development of the International Science..* № 45. Pp. 45–52.

MELKOV, Y. A. *Человекомерность постнеклассической науки*. Киев: ПАРАПАН, 2014. 254 p.

NIKOLAEVA, T. V.; SHAFRANSKA, T. V. Креативні проєктні технології в удосконаленні дизайн-освіти... In: *Дизайн-освіта як галузь креативних індустрій*. К.: КНУКіМ, 2019. p. 233–235. Disponível em: https://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/nuk_konf/19/4.pdf

RYZHOVA, I. S. Становлення і розвиток дизайну як духовно-практичного феномена. *Гуманітарний вісник ЗДІА*, n. 36, p. 211-224, 2009. Disponível em: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqgvzdia_2009_36_21. Acesso em: 18 dez. 2024.

SEMENOVA, A. Concept of a paradigm modeling system for the professional training of future teachers. *Higher Education*, n. 11, p. 52–62, 2008.

SEMENOVA, A. V. Professional preparation of interactive mini-lessons using multimedia presentations for teachers - participants of pedagogical mastery workshop based on practical skills and value experience. *Information Technologies and Learning Tools*, v. 46, n. 2, p. 139–152, abr. 2015. Disponível em: <https://doi.org/10.33407/itlt.v46i2.1209>.

SEMENOVA, A. *Ціннісний вимір досвіду суб'єктів педагогічної дії: монографія*. Одеса: Бондаренко М. О., 2016. 436 p. Disponível em: https://www.pedagogicmaster.com.ua/public/semenova/tsinisnyi_vymir.pdf. Acesso em: 21 out. 2023.

SEMENOVA, A.; BRATEL, S. Features of designing work programs of educational components of training of future police officers in the context of the scale

of human dimensional senses of assessing the quality of higher education. In: SEMENOVA, A.; BRATEL, S. *Quality parameters of higher education officers of the National Police in the conditions of imperative human-scale values*. Kharkiv: PRIVAT COMPANY TECHNOLOGY CENTER, 2023. p. 149-174. ISBN 9786177319671. Disponível em: <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-67-1.ch9>.

SEMENYSHYN, M. et al. *Quality parameters of higher education officers of the National Police in the conditions of imperative human-scale values*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2023. 232 p. Disponível em: <http://doi.org/10.15587/978-617-7319-67-1>

VASYANOVICH, G. *Pedagogical Ethics*. Kyiv: Akademydav, 2011. 256 p. ISBN 978-617-572-023-3.

VERTEL, A. et al. Peculiarities of children's development during the transition age and the impact of this period of child development on the educational process [recurso eletrônico]. *Cadernos de Educação, Tecnologia e Sociedade*, v. 16, n. se2, p. 129-145, 2023.

YERMOLENKO, A. Widerstand statt Verhandlung. *Frant'furter Allgemeine*, 20 maio 2022. Disponível em: <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/der-ukrainische-philosoph-yermolenko-antwortet-habermas-18044530.html>.

YERSHOVA-BABENKO IRINA. (2020). The problem of a new scientific picture of the world. World of "Digits" and "Digital Subject". *Norwegian Journal of development of the International Science*. N 44. VOL.2. URL: http://nor-ijournal.com/wp-content/uploads/2020/09/NJD_44_2.pdf

БОНДАРЕНКО В. Д. (2011). Парадигма інтеграції: питання теоретичної рефлексії. Інтеграція як феномен суспільних трансформацій. Філософія інтеграції. За заг. ред. В. Д. Бондаренка, Ф. Г. Ващука. Вид-во ЗакДУ, Ужгород. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3719>

БОНДАРЕНКО, В., & СЕМЕНОВА, А. (2020). Цілі стратегічного розвитку освітньої політики України в умовах інтеграції до європейського освітнього простору: соціальні та особистісні виміри культурно-історичної цілісності. *Освіта: Сучасні дискурси*, 3, 13-26. <https://doi.org/10.37472/2617-310>

ДОБРОПРАВОВА І. С. (2017). Новітня західна філософія науки: підручник. Київ: ПАРАПАН.

ЕРШОВА-БАБЕНКО И. В. (2020). Психосинергетика и ее место в постнеклассике. Психосинергетика: методологический статус, теория и практика. Юбилейный сборник научных трудов профессора И. В. Ершовой-Бабенко. Ред.-сост. В. Б. Ханжи, Н. В. Кривцова. Одесса : Феникс., 256 с., С. 8-51. URL: <http://valerybabenko.com.ua/wp-content/uploads/2020/09/1599853850309981.pdf>

ЄРМОЛЕНКО, А. Спротив замість перемовин. *NEW VOICE*, 30 maio 2022. Disponível em: <https://nv.ua/ukr/opinion/viyna-rosiji-chi-zupinit-putina-porazka-ukrajini-ostanni-novini-50246250.html>.

ЄРШОВА-БАБЕНКО І. В. (1992). Методологія дослідження психіки як синергетичного об'єкта. Монографія. Одеса : ОДЕКОМ., 124 с.

ЄРШОВА-БАБЕНКО І. В. (2005). Психосинергетичні стратегії людської діяльності (Концептуальна модель). Монографія. Вінниця : NOVA КНУНА., 360 с.

ЄРШОВА-БАБЕНКО І. В. (2020). Психосинергетика: методологічний статус, теорія і практика. Ювілейний збірник наукових праць професора Єршової-Бабенко І. В. Ред.-упор. В. Б. Ханжи, Н. В. Кривцова. Одеса: Фенікс., 256 с.

ЄРШОВА-БАБЕНКО І. В. (2023). Концептуалізація проблеми людської макроцілісності – концепт “BRAIN-PSYCHE (MIND/CONSCIOUSNESS...)”. Людина як цілісність: традиції та інновації: Збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції (20 жовтня 2022 р., м. Одеса) / ред. кол. : В. Б. Ханжи (відп. ред.) та ін. Одеса, С. 76–107.

ЄРШОВА-БАБЕНКО І., ШИНКЕВИЧ О. (2023). Явище «критична різниця» у соціальній самоорганізації – керуючий параметр у русі «від людини до цифросуб'єкта». Проблема психомірності щодо цифровізації. Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету – 2023», 11–12 травня: [матеріали доповідей та виступів]. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2023. С. 609–614.

ЗЯЗЮН І. А. (2003). Освітні парадигми в контексті філософських ідей. Професійна освіта: педагогіка і психологія. Українсько-польський журнал за ред. І. Зязюна, Т. Левовицького, Н. Ничкало, І. Вільш. Ченстохова Київ : Видавництво Вищої Педагогічної школи у Ченстохові, Вип. № 5. С. 213-226.

ЗЯЗЮН, І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. К.: МАУП, 2000. 312 с. Disponível em: https://www.pedagogic-master.com.ua/public/Pedagogika_dobra.pdf.

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ. Проблема життєвого успіху особистості у соціально-виховному вимірі. YouTube. Disponível em: <https://www.youtube.com/watch?v=dumCfm7cDQA>. Acesso em: 28 mar. 2024.

КИРИЧЕНКО Р. В., КОЛОДЯЖНА А. В. (2023). Психологічна готовність студентів до професійної діяльності. Науковий журнал «Габітус». ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». Одеса: Вид-во Видавничий дім «Гельветика». Вип. № 56, С.217-223. <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/25909/1/41.pdf>

КОСЯК І. В. (2013). Реалізація компетентнісного підходу у процесі викладання технічних навчальних дисциплін майбутнім вчителям технологій. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Серія №5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 39: збірник наукових праць / за ред. Д. Е. Кільдерова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 285 с., С. 110–114.

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7308/Kosiak.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

КОСЯК І. В. (2024). Екологічний дизайн у проєктній діяльності майбутніх фахівців швейної галузі. Кропивницький: *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Вип. 112. DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-212-111-116

ПЕТРОВСЬКИЙ, О. М.; ТРУБАВІНА, І. М. (org.). *Порадник для професійного педагогічного та наукового зростання освітян*. Харків, 2023. 302 р. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8222080>.

ПРИГОЖИН И., СТЕНГЕРС И. (1986) Возвращенное очарование мира. *Природа*. № 2.